BX1750
.A5
1771
v.2

THEOLOGIÆ
DOGMATICÆ, ET MORALIS
SECUNDUM ORDINEM CATECHISMI
Concilii Tridentini.

TRACTATUS.

DE SACRAMENTO MATRIMONII.

QUoniam Pastoribus beata, & perfecta Christiani Populi vita propositis esse debet (inquit Concilii Trid. Catechismus) iis quidem maxime optandum esset, quod Apostolus se cupere ad Corinthios scribebat his verbis: *Volo omnes homines esse sicut meipsum*; nimirum ut omnes continentiæ virtutem sectarentur; nihil enim beatius in hac vita hominibus contingere potest, quam ut animus nullis mundi curis distractus, sedataque, & restincta omni carnis libidine, vitæ Angelicæ æmulator, in uno pietatis studio, & cœlestium rerum cogitatione conquiescat. Sed quoniam (ut idem Apostolus testatur) *Unusquisque proprium donum habet a Deo, alius quidem sic, alius vero sic*: & Matrimonium magnis, & divinis bonis ornatum est, ita ut inter alia Catholicæ Ecclesiæ Sacramenta vere, proprieque numeretur: ac Dominus Nuptiarum celebritatem præsentia sua honestaverit: satis apparet ad Theologiam Ecclesiasticam Tractatum quoque de Matrimonio pertinere; cum præsertim Apostolorum Princeps, & S. Paulus pluribus locis accurate scripta reliquerint, quæ non solum dignitatem, sed & officia Matrimonii spectant. Divino enim Spiritu afflati, optime intelligebant, quanta, & quam multa commoda ad Christianam Societatem pervenire possent, si Fideles Matrimonii sanctitatem cognitam haberent, & ravtulatem servarent: contra vero, ea ignorata, vel neglecta, plurimis, maximæque calamitates, & detrimenta in Ecclesiam importari.

1. Cor. 7.

CAPUT PRIMUM.

De Natura, & institutione Matrimonii.

VAria sunt Matrimonii nomina. Primo, *Matrimonium* dicitur, quia fœmina idcirco maxime nubere debet, *ut mater fiat*; (inquit *S. Aug.* Lib. 21. *contra Faustum Manichæum*, c. 26.) Vel quia, prolem concipere, parere, educare, mattis munus est: ipsique infans *Aore partum ontrisus, dolorosus in partu, post partum laboriosus esse noscitur* (ut ait *Greg. IV.* c. *Ex litteris*, Ext. *De Conversione Infidelium*.)

Varia Matrimonii nomina.

Conjugium dicitur a conjungendo; quod legitima mulier cum viro quasi uno jugo adiungatur. *Connubium* vocatur, quia vir, & mulier simul nubunt. Interdum appellatur *Consortium* ut L. *Si donarium*, C. *de Nuptiis*.

Denique Matrimonium sæpe *Nuptias* Jurisconsulti, & Theologi appellant, a nubendo, id est velando: quia mulieres, postquam nuptæ sunt, velo caput quasi nube cooperire, & velatæ incedere debent, & hoc in signum subjectionis, & obedientiæ viro debitæ, ut dicitur Can. *Fœmina*, qui ex *S. Isidoro*, Lib. 2. *De Officiis*, cap. 19. sumptus est: *Fœmina dum maritantur, ideo velantur, ut noverint se semper maritis suis subditas esse, & humiles.* Hinc Apost. 1. ad Cor. cap. 11. *Non est* (inquit) *vereatus vir propter mulierem, sed mulier propter virum. Ideo debet mulier potestatem habere supra caput propter Angelos.* Hinc *Rebecca* hinc desponsata, statim atque ipsum venientem procul conspexit, flammeo se cooperuit, *Gen.* 24. 65. quem locum explicans *S. Ambr.* Lib. 1. *De Abraham*, c. 19. ex quo refertur Can. *Nec illud*, Causa 30. qu. 5. ait: *Nec illud otiosum, quod cum veniret Rebecca, vidit Isaac deambulantem; & cum interrogasset, quis esset, cognito quod ipse esset, cui duceretur uxor, discendit, & caput suum obnubere cœpit, dicens verecundiam Nuptiis præire debere: inde enim & nuptiæ dictæ, quod pudoris gratia puella se obnuberent.* Vel quia honestas Nuptiarum quasi nubes cooperuit turpitudinem naturæ corruptæ: & sicut nubes homines tuetur ab ardore Solis, ita nuptiæ ab ardore libidinis.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid sit Matrimonium.

MAtrimonium Trident. Concilii Catechismus ex communi Theologorum sententia sic definit: *Matrimonium est viri, & mulieris maritalis conjunctio inter legitimas personas, individuam vitæ consuetudinem retinens.*

Definitio Matrimonii quatenus est officium naturæ.

Dicitur *Conjunctio*: Cum enim in perfecto Matrimonio plurima reperiantur, scilicet consensus interior, pactio externa verbis expressa, obligatio, & vinculum, quod ex ea pactione efficitur, & conjugum copulatio, qua Matrimonium consummatur; nihil tamen horum Matrimonii vim, & rationem proprie habet, nisi obligatio illa, & nexus, qui conjunctionis vocabulo significatur.

Additur, *Maritalis*: Quoniam alia pactionum genera, quibus viri, & mulieres obligantur, ut sibi mutuam operam præstent, vel pretii, vel alterius rei cujus, prorsus aliena sunt a Matrimonii ratione.

Additur, *Inter legitimas personas*: Quoniam qui a Nuptiarum conjunctione legibus omnino exclusi sunt, seu naturali, ut pueri, eunuchi, frigidi, & in primo gradu consanguinei: seu positivis, ut qui intra secundum, tertium, vel quartum gradum propinquitate conjuncti sunt, aliudve impedimentum habent, Divina, vel Ecclesiastica lege constitutum, ad Matrimonii justa fœdera ineunda apti esse non possunt.

Dicitur, *Viri, & mulieris*, ad excludendam polygamiam, veteribus quidem Judeis permissam, Legis autem Evangelicæ tempore omnino prohibitam, ut suo loco ostendetur.

Dicitur, *Individuam vitæ societatem retinens*: Quibus verbis declaratur indissolubilis vincula natura, quo vir, & uxor conjunguntur. Quod quidem in vinculo Matrimonii natura, & ratio consistit. Nam quod *Hugo a S. Victore*, aliique clarissimi Theologi, Matrimonium definiunt consensum, vel contractum legitimum maris, & fœminæ, id ita intelligendum est, ut consensus ejusdem sit effectrix Matrimonii, ut docet *Eugenius IV.* in Decreto Unionis Armenorum post Conc. Florentinum edito. Consensus siquidem internus, & pactio externa sunt actus transitorii, & momentanei: Matrimonium autem permanet, duo ambo conjuges superstant. Quamobrem ratio ejus neque in consensu interno, neque in externa pactione, quæ mutuum consensum verbis exprimit; sed in obligatione, vinculo, & nexu mutuo, qui ex consensu interno, & pactione externa inter virum, & mulierem oritur, collocanda est.

Cum autem spectari dupliciter possit Matrimonium, primo ut naturæ officium, sive ut naturalis conjunctio: (non enim ab hominibus, sed a natura inventum est:) vel ut Sacramentum, cujus vis naturalium rerum conditionem superat; ad ipsum priori modo considerandum hæc definitio pertinet. Ut Sacramentum vero sic definiri potest.

BIBLIOTECA PUBLICA DEL ESTADO DE NUEVO LEON

Matrimonium est signum sensibile conjunctionis Christi cum Ecclesia a Christo institutum, promissionem habens gratiæ, personas legitime conjunctas ad individuam vitæ societatem unientis. Cum enim Dominus vellet arctissimæ illius necessitudinis, quæ ei cum Ecclesia intercedit, suæque erga nos immensæ caritatis certum aliquod signum dare, tanti Mysterii divinitatem hac potissimum maris, & fœminæ sancta conjunctione declaravit: quod quidem apertissime factum esse intelligi ex eo potest, quod ex omnibus humanis necessitatibus nulla inter se homines quam Matrimonii vinculum constringit; maximaque inter se vir, & uxor caritate, & benevolentia devincti sunt. Atque idcirco fit, ut frequenter Sacræ Litteræ Nuptiarum similitudine divinam hanc Christi, & Ecclesiæ copulationem nobis ante oculos proponant.

ARTICULUS II.

Quotuplex sit acceptio Matrimonii.

Matrimonii divisio.

MAtrimonium tripliciter dividitur. Aliud dicitur *Legitimum*, id est, secundum Leges Gentium legitime contractum, non autem in Fide Christi, quale est Matrimonium Judæorum, & Infidelium, de quo in cap. *Quanto*, & cap. *Gaudemus*, Ext. *De Divortiis*: quos inter Matrimonium consistit, ex mente *S. Thomæ*, ut ad naturæ officium pertinet, non autem ut Sacramentum est. Quin & apud veteres Judæos, etsi Matrimonia majori sanctitate prædita essent quam apud Gentes, quia cum promissionem accepissent, fore aliquando ut omnes Gentes in semine Abrahæ benedicerentur, magnæ apud eos pietatis officium merito esse videbatur filios procreare, electi populi sobolem, ex qua Christus Dominus Salvator noster, quod ad humanam naturam pertinet, ortum habiturus esset, propagare: sed tamen illæ conjunctiones vera Sacramenti ratione caruerunt, ut docet Concilii Trid. Catechismus.

Matrimonium legitimum.

Matrimonium ratum.

Aliud Matrimonium dicitur *Ratum*, id est ab Ecclesia approbatum, quod inter Christi Fideles legitime contrahitur. De quo *S. Ambr.* Canone, *Cave*, Caussa 28. q. 1. relatus, *Cave, Christiane, Gentili, aut Judæo filiam tuam tradere: Cave (inquam) Gentilem, aut Judæum, atque alienigenam, hoc est hæreticam, & omnem alienam a fide tuam uxorem accersas tibi*, &c.

Gen. 2. Matth. 19. Matrimonium consummatum.

Aliud Matrimonium dicitur *Consummatum*, quod carnali copula interveniente facit, ut *Duo sint in carne una*, & *Jam non sint duo, sed una caro*. Et hoc dicitur perfectum Matrimonium: perfectum intelligo quantum ad significationem. Quamvis enim Matrimonium ante copulam perfectum sit quantum ad vinculum, & sanctum sanctitate Sacramenti, immo tanto sanctius, quanto magis a carnali conjunctione alienum, tamen perfectum non est quantum ad significationem, quia non omnia illa significat, quæ significaret carnali copula consummatum. Matrimonium enim ante copulam significat quidem caritatem, quæ consistit in conjunctione Dei cum Anima justi, secundum illud Apostoli:

1. Cor. 6. 17. *Qui adhæret Domino, unus spiritus est.* Post copulam vero significat conjunctionem Christi cum Ecclesia, quæ corpus ejus mysticum est, & quam sibi desponsavit per Incarnationis Mysterium, ut docet *Innoc. III.* cap. *Debitum*, Ext. *De Bigamis non ordinandis*, quo *Metensi* Episcopo respondet: *Cum duo sint in conjugio, videlicet consensus animorum, & commixtio corporum: quorum alterum significat caritatem, quæ consistit in spiritu inter Deum, & justam animam: ad quod pertinet illud, quod dicit Apostolus*: Qui adhæret Deo, unus spiritus est cum eo: *Reliquum vero designat conformitatem, quæ consistit in carne inter Christum, & Ecclesiam, ad quod pertinet illud, quod Evangelista testatur*: Verbum caro factum est, & habitavit in nobis. *Profecto conjugium illud, quod non est commixtione corporum consummatum, non pertinet ad illud conjugium designandum, quod inter Christum, & Ecclesiam per Incarnationis Mysterium est contractum: juxta quod Paulus exponens illud, quod dixerat Protoplastus*: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea: & propter hoc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una: *statim subjungit*: Hoc autem dico magnum Sacramentum in Christo, & Ecclesia.

Joan. 2.

Eph. 5.

Matrimonii consummatio ad illius essentiam non pertinet.

Consummatio tamen Matrimonii ad illius essentiam non pertinet. Verum enim Matrimonium intercessisse inter Deiparam Virginem, & Sanctum Joseph, quem *Virum Mariæ* Evangelium vocat, universi Theologi Catholici docent: cum tamen fidei dogma sit, Beatam Virginem nunquam virum cognovisse, & intemeratam, ac illibatam virginitatem perpetuo servasse.

Verum Matrimonium inter S. Mariam Virginem, & S. Joseph. Matth. 1.

Id *S. Aug.* constanter docet, præsertim Lib. 1. *De Nuptiis, & Concupiscentia*, cap. 11. *Quibus vero (inquit) placuerit ex consensu, ab usu carnalis concupiscentiæ in perpetuum continere, absit, ut inter illos vinculum conjugale rumpatur: immo firmius erit, quo magis ea pacta secum inierint, quæ carius, concordiusque servanda sunt, non voluptariis nexibus corporum, sed voluntariis affectibus animorum. Neque enim fallaciter ab Angelo dictum est ad Joseph*, Noli timere accipere Mariam conjugem tuam. *Conjux vocatur ex prima fide desponsationis, quam concubitu nec cognoverat, nec fuerat cogniturus. Nec perierat, nec mendax manserat conjugis appellatio, ubi nec fuerat, nec futura erat carnis ulla commixtio. Erat quippe illa Virgo, ideo & sanctius, & mirabilius jucunda suo viro, quia etiam fœcunda sine viro, prole dispar, fide compar. Propter quod fidele conjugium parentes Christi vocari ambo meruerunt, & non solum illa mater, verum etiam ille pater ejus, sicut conjux matris ejus; utrunque mente, non carne.* Et infra: *Sed cum illo non seminante illa peperisset, profecto nec ipsius formæ servi ambo parentes essent, nisi inter se etiam sine carnis commixtione conjuges essent.*

S. Maria Virgo Joseph Viro suo prole dispar, fide compar.

Et cap. 12. *Omne itaque Nuptiarum bonum impletum est in illis parentibus Christi, proles, fides, Sacramentum. Prolem cognoscimus ipsum Dominum Jesum, fidem, quia nullum adulterium: Sacramentum, quia nullum divortium. Solus ibi nuptialis concubitus non fuit, quia in carne peccati fieri non poterat sine illa carnis pudenda concupiscentia, quæ accidit ex peccato, sine qua concipi voluit, qui futurus erat sine peccato, non in carne peccati, sed in similitudine carnis peccati ... Non est igitur hæc libido nuptiarum bonum, sed obscenitas peccantium, necessitas generantium, lasciviarum ardor. Nuptiarum pudor. Cur ergo non conjuges maneant, qui ex consensu concumbere desinunt; si manserunt conjuges Joseph, & Maria, qui concumbere non cœperunt?*

Per S. Joseph Christi Genealogia describitur.

Et Ser. 51. alias *De Diversis* 63. cap. 13. *Non itaque* (inquit) *propterea non fuit pater Joseph, quia cum Matre Domini non concubuit, quasi uxorem libido faciat, non caritas conjugalis.* Et cap. 20. *Jam vero illud, quia movere nos debet, quare per Joseph, & non per Mariam generationes numerentur, satis dictum est: quia sicut illa sine carnali concupiscentia mater, sic ille sine carnali commixtione pater. Per illum ergo descendant, & per illum ascendant generationes. Nec eum propterea separemus, quia defuit carnalis concupiscentia. Major puritas confirmet paternitatem: ne ipsa Sancta Maria nos reprehendat. Illa enim nomen suum præponere noluit marito suo; sed dixit*, Pater tuus, & ego dolentes quærebamus te. *Numeremus ergo per Joseph: quia sicut caste maritus, sic caste pater est. Sed præponamus virum feminæ ordine naturæ, & Legis Dei. Nam si remoto illo illam constituamus; dicit ille, & recte dicit, Quare me separastis? quare non per me generationes, vel ascendunt, vel descendunt? An dicitur ei, Quia tu non genuisti opere carnis tuæ? Sed respondebit, Nunquid & illa opere carnis suæ peperit? Quod Sp. Sanctus operatus est utrisque operatus est.* Cum esset (inquit) homo justus. *Justus ergo vir, justa fœmina. Sp. Sanctus in amborum justitia requiescens, ambobus filium dedit. Sed in eo sexu, quem parere decebat, operatus est hoc, quod etiam marito nasceretur. Itaque ambobus dicit Angelus, ut puero nomen imponant: ubi parentum declaratur auctoritas. Dicitur etiam*, Et peperit ei Filium, *ubi omnino pater non carne, sed caritate firmatur ... Tanto firmius pater, quanto castius mater.*

Ejus castitas confirmat paternitatem, Luc. 2.

Sp. Sanctus Mariæ, & Joseph Filium dedit.

Idem confirmatur ex Can. *Cum initiatur*, qui ex *S. Ambrosio* sumptus est Lib. *De Institutione Virginis*, & legitur caus. 27. q. 2. *Cum initiatur conjugium, tunc conjugii nomen adsciscitur. Non enim defloratio virginitatis facit conjugium, sed pactio conjugalis. Denique cum jungitur puella, conjugium est, non cum viri admixtione cognoscitur.*

ARTICULUS III.

De Matrimonio, quatenus naturæ officium est.

QUia gratia naturam perficit, neque prius quod spirituale est, sed quod animale, deinde quod spirituale: rei ordo postulat, ut de Matrimonio prius agamus, ut ad naturæ officium pertinet: tum vero ut Sacramentum est.

PROPOSITIO PRIMA.

Matrimonium ut officium naturæ a Deo institutum est, tum naturæ Lege, tum positiva.

Matrimonium, ut naturæ officium a Deo institutum.

NAtura enim, etiam excluso peccato, inclinat hominem ad prolis generationem, & educationem. Cum igitur filii a parentibus curari, foverique debeant, cum adhuc sunt in utero, postea vero educari, atque institui; id autem recte fieri non possit sine certis, & perpetuæ societatis vinculo conjunctis parentibus, constat ex hac parte institutionem Matrimonii ad legem naturæ referendam. Deinde homo ex naturæ propensione mutuam societatem amat: præcipuorum autem operum, quæ decent homines, quædam viris, quædam mulieribus competunt: unde & ex hac caussa hominis etiam integri natura ad Matrimonium inclinat. Naturæ legem confirmat positiva Dei Lex, ut ostendunt Christi verba, Matt 19. cum Gen. 2. comparata: scriptum est enim in Genesi: *Masculum, & fœminam creavit eos, benedixitque illis Deus, & ait: Crescite, & multiplicamini*: &, *Non est bonum hominem esse solum: faciamus ei adjutorium simile sibi.* Ac paullo post: *Adæ vero non inveniebatur adjutor similis ejus: immisit ergo Dominus soporem in Adam: cumque obdormisset, tulit unam de costis ejus, & replevit carnem pro ea: & ædificavit Dominus Deus costam, quam tulerat de Adam in mulierem, & adduxit eam ad Adam: dixitque Adam: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea: hæc vocabitur virago, quoniam de viro sumpta est. Quamobrem relinquet homo patrem suum, & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt*

duo in carne una. Quæ verba Dominus, *Matth.* 19. de divina Matrimonii institutione intelligenda esse significat, ex iisque infert: *Itaque jam non sunt duo sed una caro. Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.* Ex quibus colligitur Matrimonium etiam quatenus naturæ est officium, esse indissolubile. Et certe prolis educandæ studio, & aliis Matrimonii bonis repugnat, ut vinculum ejus dissolvi possit.

Id confirmat Trid. Synodus, Sess. 24. *Matrimonii* (inquit) *perpetuum, indissolubilemque nexum primus humani generis Parens Divini Spiritus instinctu pronunciavit, cum dixit.* Hoc nunc os ex ossibus meis; & caro de carne mea. Quamobrem relinquet homo patrem suum, & matrem suam, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una. *Hoc autem vinculo duos tantummodo copulari, & conjungi, Christus Dominus apertius docuit, cum postrema illa verba tanquam a Deo prolata referens, dixit*: Itaque non sunt duo sed una caro: *statimque ejusdem nexus firmitatem, ab Adamo tanto ante pronuntiatam, his verbis confirmavit*: Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.

Hæretici Matrimonii impugnatores.

Facessant igitur Hæretici, Encratitæ, Marcionitæ, Manichæi, similesque pestes, qui Nuptias malas esse, ac illicitas docuerunt, quos & Dominus præsentia sua Nuptias cohonestans, & Matrimonium ad Sacramenti dignitatem evehens, & Apost. 1. *ad Cor.* 7. refellit, dicens: *Iis autem, qui Matrimonio juncti sunt, præcipio, non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere.* Et infra: *Si acceperis uxorem, non peccasti; & si nupserit virgo, non peccavit.* Et 1. ad Tim. 4. *Spiritus autem manifeste dicit, quia in novissimis temporibus discedent quidam a fide, attendentes spiritibus erroris, & doctrinæ dæmoniorum in hypocrisi loquentium mendacium, prohibentium nubere.* Ad Hebræos denique 13. *Honorabile connubium in omnibus, & torus immaculatus.* In eum autem prolapsi sunt errorem, quod ob fœnam libidinem Nuptiis conjunctam animadvertentes, eam a bono conjugali, quod Deus instituit, non discreverunt. Hanc hæresim refellunt *Tertull.* Lib. 1. *Contra Marcionem*, c. 29. *Clemens Alexandr.* L. 3. *Stromatum*, & *S. Aug.* Lib. *De Bono conjugali*. Eundem errorem damnavit Synodus Gangrensis Can. 1. *Siquis* (inquit) *vituperat Nuptias, & dormientem cum viro suo fidelem, ac religiosam detestatur, aut culpabilem æstimat, velut quæ in Regnum Dei introire non possit; Anathema sit.*

Objiciebant veteres illi Hæretici, Matrimonium ab Apostolo concedi *secundum indulgentiam, non secundum imperium*: (1. ad Cor. 7.) adeoque malum esse.

Eorum objectionibus respondetur.

Respondet *S. Aug.* Lib. *De Bono Conjugali*, c. 10. non ad Matrimonium, sed ad intemperantem illius usum hæc Apostoli verba referri. *Non Nuptias* (inquit) *secundum veniam concedit Apostolus. Nam quis ambigat absurdissimi delicti non eos peccasse, quibus venia datur? Sed illum concubitum secundum veniam concedit, qui fit per incontinentiam, non sola caussa procreandi, sed etiam aliquando nulla caussa procreandi, quem Nuptiæ non fieri cogunt; sed ignosci impetrant: si tamen non ita sit nimius, ut impediat, quæ seposita esse debent, tempora orandi, nec immutetur in eum usum, qui est contra naturam. Concubitus enim necessarius caussa generandi, inculpabilis, & solus ipse nuptialis est. Ille autem, qui ultra istam necessitatem progreditur, non rationi, sed libidini obsequitur. Et hunc tamen non exigere, sed reddere conjugi, ne fornicando damnabiliter peccet, ad personam pertinet conjugalem. Si autem ambo tali concupiscentia subiguntur, rem faciunt non plane Nuptiarum. Verumtamen si magis in sua conjunctione diligunt, quod honestum, quam quod inhonestum est; id est, quod est Nuptiarum, quam quod non est Nuptiarum: hoc eis, auctore Apostolo, secundum veniam conceditur; cujus delicti non habent hortatrices Nuptias, sed deprecatrices, si Dei misericordiam non a se avertant, &c.*

Et Lib. 1. *De Nuptiis, & Concupiscentia*, c. 14. *Cum* (inquit) *culpabilis non sit generandi intentione concubitus, qui proprie Nuptiis imputandus est; quid secundum veniam concedit Apostolus, nisi quod Conjuges, dum se non continent, debitum ab alterutro carnis exposcunt, non voluntate propaginis, sed libidinis voluptate? Quæ tamen voluptas non propter nuptias cadit in culpam, sed propter nuptias accipit veniam. Quocirca etiam hinc sunt laudabiles Nuptiæ, quia & illud, quod non pertinet ad se, ignosci faciunt propter se.*

Neque etiam veteribus illis Hæreticis favet hæc Apostoli sententia 1. ad Cor. 7. *Melius est nubere, quam uri*: His enim verbis non innuit Apostolus, quod Nuptiæ malæ sint cum continentia comparatæ; sed quod minus bonum sint. Qua de re *S. Aug.* Lib. *De Bono Conjugali*, c. 8. præclare ait; *Non ergo duo mala sunt connubium, & fornicatio, quorum alterum pejus, sed duo bona sunt connubium, & continentia, quorum alterum est melius. Sicut ista temporalis sanitas, & imbecillitas non sunt duo mala, quorum alterum pejus: sed ista sanitas, & immortalitas duo bona sunt, quorum alterum melius. Item scientia, & vanitas non duo mala sunt, quorum vanitas pejus: sed scientia, & caritas duo bona sunt, quorum caritas melius.*

PROPOSITIO II.

Matrimonii contrahendi non est omnibus posita lex.

Virginitas commendata.

IMmo Virginitas in sacris Novi Testamenti paginis maxime commendatur, ut quæ Matrimonii statu præstantior sit, majoremque in se perfectionem, & sanctitatem contineat. Christus enim ita docuit, Matthæi 19. *Sunt eunuchi, qui de matris utero sic nati sunt: & sunt eunuchi, qui facti sunt ab hominibus; & sunt eunuchi, qui se ipsos castraverunt propter Regnum cælorum. Qui potest capere, capiat.* Et Apost. 1. ad Cor. 7. scribit: *De virginibus præceptum Domini non habeo, consilium autem do, tanquam misericordiam consecutus a Domino, ut sim fidelis ... Igitur & qui Matrimonio jungit virginem suam, bene facit; & qui non jungit, melius facit.*

Nubendi præceptum omnibus non impositum.

Quod vero a Domino dictum est Gen. 1. *Crescite, & multiplicamini*; in eo spectat, ut cujus rei caussa matrimonium institutum erat, declaret, non ut singulis hominibus nubendi necessitatem imponat. Fœcunditatis donatio est, & creaturæ ad sui propagationem benedictio, non præceptum: non enim hominibus tantum, sed bestiis præcepti incapacibus dictum est, *Crescite, & multiplicamini, & replete terram.* Sed & post diluvium, ad Noe, & filios ejus dictum est, *Crescite, & multiplicamini*; cum tamen constet ipsum Noe nullam postea prolem genuisse. Non ergo præceptum aliquod his verbis exprimebatur, sed continua fœcunditatis largitio, & benedictio, ut ibidem sacer Textus innuit. *Benedixitque Deus Noe, & filiis ejus.* Gen. 9.

In ipso tamen exordio generis humani naturæ lege tenebantur omnes conjugium inire, donec ad justam multitudinem genus humanum perductum esset. Sicut enim naturæ præceptum est, ut quisque saluti corporis consulat alimentorum sumptione, ita præceptum est, ut saluti generis consulatur filiorum generatione: quo in præceptum singulos homines tunc constringebat, nunc autem solam Rempublicam.

Præceptum rursus erat Matrimonium singulis ad Populum Dei pertinentibus, cum Populus ille multiplicandus erat. Non enim, ut tempore Novi Testamenti fidelis Populi multitudo procuranda erat conversione infidelium, sed procreatione filiorum. Ceterum Populo illo satis multiplicato, non amplius singuli ad contrahenda Matrimonia tenebantur: quod probant exempla Josue, Eliæ, Elisæi, Jeremiæ, qui sine injuria legis divinæ, & naturalis cœlibes, castique vixerunt. Hinc Deus Isaiæ cap. 56. *Eunuchis*, legem suam servantibus promittit in domo sua locum, & *Nomen melius a filiis, & filiabus nomen sempiternum.* Eunuchorum porro nomine homines cœlibes, & continentes hic significantur. Et Sapientiæ 3. laudatur castitas tori conjugalis nescia: *Quæ nescivit torum in delicto, habebit fructum in respectione animarum sanctarum: & spado, qui non operatus est per manus suas iniquitatem. Dabitur enim illi fidei donum electum, & sors in Templo Dei acceptissima.* Et *Josephus* Essenos cœlibatum servasse testatur. Quod ergo legimus *Exodi* 23. & *Deut* 7. Sterilem non fore quemquam in terra Israel; non præcepti, sed promissionis sermo est, quo benedictio fœcunditatis promittitur conjugibus Dei mandata servantibus. Steriles enim non dicuntur, qui continentiæ studio conjugium non inierunt, sed qui conjugio usi liberos habere non possunt; quæ sterilitas opprobrio vertebatur. Unde Lucæ 1. ait S. Elisabeth; *Dominus respexit auferre opprobrium meum.* Denique si toto Veteris Testamenti tempore præceptum fuisset singulis hominibus connubium, hanc accusationis occasionem adversus Apostolos Christi, qui vel uxores non habebant, vel eas reliquerant, Judæi non prætermisissent.

Eadem Propositio confirmatur ex *S. Aug.* Lib. *De Bono Conjugali*, c. 9. Ubi enim præmisit, alia bona nobis Deum dare, quæ propter seipsa expetenda sunt, sicut est sapientia, salus, amicitia; alia quæ propter aliud sunt necessaria, sicut doctrina, cibus, potus, somnus, conjugium, concubitus: his bonis, qui non ad hoc utitur, propter quod instituta sunt, peccare, alias venialiter, alias damnabiliter: quisquis vero eis propter hoc utitur, quod data sunt, bene facere. Cui ergo non sunt necessaria, si non eis utitur, melius facere; ita colligit: *Ac per hoc bonum est nubere, matremfamilias esse: sed melius est non nubere, quia melius est ad ipsam humanam societatem hoc opere non egere. Ita enim jam sese habet humanum genus, ut aliis qui se non continent, non solum per nuptias occupatis, sed multis etiam per illicitos concubitus luxuriantibus, bono Creatore de malis eorum faciente, quod bonum est, non desit numerositas prolis & abundantia successionis, unde sancta amicitia conquiratur. Ex quo colligitur, primis temporibus generis humani, & maxime propter Dei Populum propagandum, per quem & prophetaretur, & nasceretur Princeps, & Salvator omnium Populorum, uti debuisse Sancto isto, non propter se expetendo, sed propter aliud necessario bono Nuptiarum: nunc vero cum ad ineundam sanctam, & sinceram societatem undique ex omnibus gentibus copia spiritualis cognationis exuberet, etiam, propter solos filios connubia copulare cupientes, ut ampliore continentiæ bono potius utantur admonendi sunt.*

Et Lib. 1. *De Nuptiis, & Concupiscentia*, cap. 13. *Hæc enim propagatio filiorum, quæ in Sanctis Patribus propter generandum, & conservandum Populum Dei, in quo prophetiam Christi præcedere oportuit officiosissima fuit, nunc jam non habet illam necessitatem: Pater quippe jam ex omnibus gentibus spiritualiter gignendorum, undecunque carnaliter nati fuerint, copia filiorum. Et quod scriptum est*, Tempus amplectendi, & tempus continendi ab amplexu: *per illud atque hoc tem-* Eccl. 3.

pus

pus agnoscitur distributum. Illud quippe fuit amplectendi, hoc autem continendi ab amplexu.

Cum itaque ait Apostolus 1. ad Timotheum 5. *Volo igitur juniores nubere, filios procreare, matres familias esse*: Nuptiarum bonum Apostolica sobrietate, & auctoritate commendat, non procreandi officium eis, quæ continentiæ bonum capiunt, tanquam ad obsequellam legis imponit. Denique cur hoc dixerit, pandit, cum adjungit, & dicit, *Nullam occasionem dare adversario maledicti gratia; jam enim quædam conversæ sunt retro post Satanam*: Ut his verbis ejus intelligamus, eas, quas nubere voluit, melius potuisse continere, quam nubere; sed melius nubere, quam retro post Satanam ire, idest, ab illo excellenti virginalis, vel vidualis castitatis proposito, in posteriora respiciendo, cadere, & interire. *Proinde, quæ se non continent, nubant, antequam continentiam profiteantur, antequam Deo voveant: quod nisi reddant, jure damnantur.* Sic explicat hunc locum Apostoli S. *Aug.* Lib. *De Bono Viduitatis*, cap. 8.

ARTICULI CONSECTARIA PRAXIM SPECTANTIA.

REGULA I.

Qui potestatem adhuc habent Nuptiarum, & continentiæ consilium capere non possunt, Matrimonium inire tenentur.

HAnc Regulam ab Apostolo traditam 1. Cor. 7. S. *Aug.* confirmat Lib. *De Bono Conjugali*, cap. 10. *Mihi videtur* (inquit) *hoc tempore solos, qui se non continent, conjugari oportere, secundum illam ejusdem Apostoli sententiam; QUOD si se non continent, nubant; melius est enim nubere quam uri.* Conjugium enim, quod ante lapsum hominis naturę tantum erat officium post lapsum factum est incontinentiæ remedium. Hinc S. *Aug.* cap. 17. ejusdem Libri ait: *Homines, qui se non continent, tanquam ascendunt in Nuptias gradu honestatis.*

Hanc Regulam confirmat *S. Greg. P. 3. Pastoralis, c. 28. Peritus* (inquit) *medicinæ cælestis Apostolus non tam sanos instituit quam infirmis medicamenta monstravit, dicens*; De quibus scripsistis mihi, Bonum est homini mulierem non tangere. Propter fornicationem autem unusquisque uxorem suam habeat, & unaquæque suum virum habeat. *Qui enim fornicationis metum præmisit, profecto non stantibus præceptum contulit; sed ne fortasse in terram ruerent, lectum cadentibus ostendit.* (1. Cor. 7.)

REGULA II.

Qui continentiæ Voto sunt adstricti, sanctiora remedia quærere, & adhibere debent, ut continentiæ donum a Deo impetrent; cum Votum necessario servandum sit.

Votum continentiæ necessario servandum.

VOvere namque voluntatis est, reddere necessitatis. Id egregie confirmat S. *Aug.* Lib. *De Bono Viduitatis*, cap. 9. *Sed quoniam*, inquit, *sicut ait Dominus*, Non omnes capiunt verbum hoc: *Qui potest ergo capere, capiat; & quæ se non continet, nubat: quæ non cœpit, deliberet; quæ aggressa est, perseveret: nulla adversario detur occasio, nulla Christo subtrahatur oblatio. In conjugali quippe vinculo si pudicitia conservatur, damnatio non timetur; sed individuali, & virginali continentia, excellentia muneris amplioris expetitur: quæ expetita, & electa, & voti debito oblata, jam non solum capessere Nuptias, sed etiamsi non nubatur, nubere velle damnabile est. Nam ut hoc demonstraret Apostolus, non ait:* Cum in deliciis egerint in Christo nubunt; *sed*, Nubere volunt: Habentes (inquit) damnationem, quoniam primam fidem irritam fecerunt: *etsi non nubendo, tantum volendo: non quia ipsæ Nuptiæ, vel talium damnandæ judicantur, sed damnatur propositi fraus, damnatur fracta Voti fides, damnatur non susceptio a bono inferiore, sed ruina ex bono superiore: postremo damnantur tales, non quia conjugalem fidem posterius inierunt, sed quia continentiæ primam fidem irritam fecerunt.* (1. Tim. 5. 12.)

Lapsus eorum qui castitatis voto sunt adstricti, sunt pejores adulterio.

Et Cap. 11. *Plane non dubitaverim dicere, lapsus, & ruinas a castitate sanctiore, quæ vovetur Domino, adulteriis esse pejores. Si enim, quod nullo modo dubitandum est; ad offensionem Christi pertinet, cum membrum ejus fidem non servat marito; quanto gravius offenditur, cum illi ipsi non servatur fides in eo, quod exigit oblatum, qui non exegerat offerendum? Cum enim quisque non reddit, quod non imperio compulsus, sed consilio commonitus vovit; tanto magis fraudati voti auget iniquitatem, quanto minus habuit vovendi necessitatem.* Lege & cap. 24. Lib. 2. *De Conjugiis Adulterinis.*

Continentiam itaque fideli, assidua, fervente, perseverante oratione a Deo petere debent, libidinem frænare, membra vigiliis, jejuniis, aliisque Pœnitentiæ laboribus, & bonorum operum exercitatione mortificare, consacrare, ut sint arma justitiæ Deo, ne sint arma iniquitatis peccato.

REGULA III.

Conjugibus, quos a mutuo consortio, vel diuturnus morbus, vel absentiæ necessitas, vel justa divortii caussa separat, nullum carnali commercio quærere licet incontinentiæ remedium, sed continentiam omnino servare tenentur.

Castitas conjugalis.

HAnc Regulam S. *Aug.* verbis explico, Lib. 2. *De Adulterinis Conjugiis* cap. 19. *Quod* (inquit) *facere deberent, si haberent conjuges diuturno languore marcescentes, vel loco sibi inaccessibili absentes, vel animositate illicita continentes; hoc faciant, si habuerint conjuges adulterina inquinatione sordentes, & propter hoc a suo consortio divortiantes, non alia quærant conjugia, quia non erunt conjugia, sed adulteria... Non eos terreat sarcina continentiæ: levis erit, si Christi erit; Christi erit, si fides aderit, quæ impetrat a jubente, quod jusserit. Non eos frangat quod videtur eorum continentia necessitatis esse, non voluntatis: quia & illi eam voluntate delegerunt, fecerunt esse necessitatis? quoniam sine damnatione ab illa deviare non possunt: & qui in eam necessitate contrusi sunt, faciunt eam esse voluntatis, si non de se ipsis, sed de illo, a quo est bonum omne, confidunt. Illi ad eam conscenderant caussa majoris gloriæ, ut aliquid amplius invenirent; isti ad eam confugerunt cura salutis novissimæ, ne perirent: utrique permaneant, utrique in quod pervenerunt ambulent usque in finem, ferveant studiis, supplicent votis: quia & illis salus cogitanda est, ut ab eo, quod voluntas arripuit, cadere timeant: & istis gloria desperanda non est, si in eo, quod necessitas intulit, persistere deligant. Fieri enim potest, ut Deo terrente, & hortante, convertente, & implente, humanus in melius mutetur affectus: atque ita voveant sine conjugiis, & sine ullo concubitu, atque immunda libidinis adtrectatione perseverantissime vivere, ut etiamsi separata conjugia locum ducendi alias moriendo aperuerint, claudatur ex voto, quod patet ex licito, & quod erat necessitate cœptum, fiat caritate perfectum.*

REGULA IV.

Reges ac Principes, eorumque filii, & filiæ nubere debent, cum ex eorum cœlibatu periculum imminet Religioni, aut Reipublicæ tranquillitati, & paci.

REligionis enim amor, publiceque pacis studium hanc necessitatem imponit ipsa naturę lege, si vix aliter conservari Religio, paxve procurari non potest, nec Voto sint obstricti. Sed etsi Voto simplici ligati essent, illud ob caussas adeo necessarias, justas, bonumque publicum spectantes, Romanus Pontifex merito relaxaret.

REGULA V.

Matrimonium contrahendo graviter peccant, qui ad contrahendum aliis rationibus, finibusque moventur, præter eas, ob quas a Deo institutum est.

Qui affectus: quæ intentio contrahentium Matrimonium esse debent.

HAnc Regulam tradit Concilium Coloniense anno 1536. celebratum, cap. 12. *Cum* (inquit) *Matrimonium ante lapsum Adæ propter procreandos liberos institutum, ac benedictione Dei firmatum sit; nec ratio conjunctionis, seu benedictio post lapsum defecerit; sed tantum quod sanis potuit esse officium, id ægrotis factum etiam sit remedium, dum utriusque sexus infirmitas propendens in ruinam turpitudinis, recte excipitur honestate Nuptiarum: quemadmodum Divus Paulus ait*, Unusquisque uxorem suam habeat propter fornicationem, *nimirum vitandam: Monendi sunt, qui Matrimonium contrahere affectant, ne alius affectus ipsos huc rapiat, ut sit honorabile conjugium, ac cubile impollutum. Nam si neque ob prolem suscitandam, neque ob fornicationem vitandam, sed potius divitiarum, aut opum nanciscendarum, aut alterius rei gratia Matrimonium contrahitur, perperam agitur, ac graviter in Sacramentum peccatur. Hic quæ Tobiæ 6. 7. & 8. scribuntur, enarrari, proponi, ac doceri conveniet: ubi locus pulcherrimus est, exemplo commonstrans, quemadmodum bona uxor donum Dei sit debitum timenti Dominum: quomodo in timore Dei a parentibus, non luxuriæ caussa, sed sola posteritatis dilectione, in qua benedicatur nomen Dei in sæcula, petenda. Quo pacto conjugii conscriptione facta, tradenda, quemadmodum etiam convivium nuptiale cum laude, & benedictione Dei agendum: denique quomodo precandus sit Deus per conjuges, ut benedictionem suam in ipsos, quos conjunxit, impleat. Hæc enim decent sanctorum filios, qui non debent ita conjungi sicut Gentes, quæ ignorant Deum. Eritque horrendum illud exemplum de septem Saræ viris a dæmonio occisis replicandum. His namque (ut Raphael Angelus apud Tobiam ait) qui conjugium ita suscipiunt, ut Deum a se, & a sua mente excludant, libidini vacent, sicut equus, & mulus, in quibus non est intellectus, Dæmonium malum dominatur.* (1. Cor. 7.)

Hanc Regulam tradit & Concilii Trid. Cathechismus, cum explicat quibus de caussis vir, & mulier conjungi debeant. Prima est ipsa diversi sexus naturæ instinctu expetita societas, mutui auxilii spe conciliata, ut alter alterius ope adjutus, vitę incommoda facilius ferre, & senectutis imbecillitatem sustentare queat.

Altera est procreationis appetitus, non tam quidem ob eam rem, ut bonorum, & divitiarum hæredes relinquantur, quam ut verę fidei, & religionis cultores educentur: quod quidem maxime Sanctis illis Patriarchis, cum uxores ducerent, propositum fuisse, ex Sacris Litteris satis apparet. Quare Angelus, cum *Tobiam* admoneret, quo pacto mali Dæmonis vim posset repellere: *Ostendam tibi* (inquit) *qui sunt, quibus prævalere potest Dæmonium. Hi namque, qui conjugium ita suscipiunt, ut Deum a se, & a sua mente excludant, & suæ libidini ita vacent sicut equus, & mulus, quibus non est intellectus; habet potestatem Dæmonium super eos.* (Tobiæ 6.)

De-

Deinde subjecit: *Accipies virginem cum timore Domini, amore filiorum magis quam libidine ductus, ut in semine Abrahæ benedictionem in filiis consequaris.* Atque una etiam hæc caussa fuit, cur Deus ab initio Matrimonium instituit.

Tertia est, quæ post primi parentis lapsum ad alias caussas accessit: cum propter justitiæ, in qua homo conditus erat, amissionem, appetitus rectæ rationi repugnare cœpit; ut scilicet, qui sibi imbecillitatis suæ conscius est, nec carnis pugnam vult ferre, Matrimonii remedio ad vitanda libidinis peccata utatur, de quo ita Ap. scribit 1. ad Cor. 7. *Propter fornicationem unusquisque suam uxorem habeat, & unaquæque suum virum habeat.* Et paullo post cum docuisset, interdum orationis caussa a Matrimonii debito abstinendum esse, subjecit: *Et iterum revertimini in idipsum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam vestram.*

Hæ igitur sunt caussę, quarum aliquam sibi proponere quisque debet, qui pie, & religiose, ut Sanctorum filios decet, Nuptias velit contrahere. Quod si ad eas caussas aliæ etiam accedant, quibus homines inducti Matrimonium ineant, atque in habendo uxoris delectu hanc illi præponant, ut hæredis relinquendi desiderium, divitiæ, forma, generis splendor, morum similitudo: hujusmodi sane rationes damnandæ non sunt, cum Matrimonii sanctitati non repugnent. Neque enim in sacris Litteris Jacob Patriarcha reprehenditur, quod *Rachelem*, ejus pulchritudine illectus, *Liæ* prætulerit. (Gen. 23.)

Idem docet *S. Carolus* in Instructionibus *De Sacramento Matrimonii*, Tit. Quæ Parochus doceat. *Docebit igitur* (inquit) *quo animi affectu, & quam ob caussam Fideles Matrimonium ineant. Quo in genere demonstrabit, ad illud eos non explendæ libidinis caussa duci oportere*, Sicut equus, & mulus, quibus non est intellectus. *Neque præcipue efferri cupiditate divitiarum: sed cum prolis suscipiendæ gratia, quæ Sanctam Catholicam Religionem colens, ad cælestium præmiorum hæreditatem, Christiana Vita præceptis, pieque agendi usu instituatur: tum etiam caussa vitandæ fornicationis; & ut conjuges alter alterius ope adjuti, vita incommoda facilius ferre, & senectutis imbecillitatem sustentare queant.* (Psalm. 19.)

Hæc ex *S. Aug.* Lib. *De Bono Conjugali*, cap. 3. excerpta *Bonum ergo conjugii* (inquit) *quod etiam Dominus in Evangelio confirmavit, non solum quia prohibuit dimittere uxorem, nisi ex caussa fornicationis, sed etiam quia venit invitatus ad Nuptias, cur sit bonum merito quæritur. Quod mihi non videtur propter solam filiorum procreationem, sed propter ipsam etiam naturalem in diverso sexu societatem. Alioquin non jam diceretur conjugium in senibus, præsertim si vel amisissent filios, vel minime genuissent. Nunc vero in bono licet annoso conjugio, etsi emarcuit ardor ætatis inter masculum, & fœminam viget tamen ordo caritatis inter maritum, & uxorem: quia quanto meliores sunt, tanto maturius a commixtione carnis suæ pari consensu se continere cœperunt, non ut necessitatis esset postea non posse, quod vellet, sed ut laudis esset primum noluisse, quod possent. Si ergo servatur fides honoris, & obsequium invicem debitum ab alterutro sexu: etiamsi languescentibus, & prope cadaverinis utriusque membris, animorum tamen rite conjugatorum tanto sincerior, quanto probatior, & tanto securior, quanto placidior castitas perseverat. Habent etiam id bonum conjugia, quo carnalis, vel juvenilis incontinentia, etiamsi vitiosa est, ad propagandæ prolis redigitur honestatem, ut ex malo libidinis aliquid boni faciat copulatio conjugalis. Denique quia reprimitur, & quodammodo verecundius æstuat concupiscentia carnis, quam temperat parentalis affectus, intercedit enim quædam gravitas fervidæ voluptatis, cum in eo quod sibi vir, & mulier adhærescunt, pater, & mater esse meditantur. Huc accedit, quia in eo ipso, quod sibi invicem conjuges debitum solvunt, etiamsi id aliquanto intemperantius, & incontinentius expetant, fidem tamen sibi pariter debent.*

Christiani itaque viri, & mulieres non jungantur Matrimonio, nisi prius Dei voluntatem, multis, ac ferventissimis precibus exquisierint, *Non victi libidine, sed ducti pietate*; Veteris Testamenti Justos quantum ad intentionis puritatem in ducendis uxoribus imitentur, *Qui non propter hoc sæculum, sed propter Christum conjuges, & propter Christum patres fuerunt*; ut loquitur S. *Aug.* Lib. *De Bono Conjugali*, cap. ultimo. Matrimonio) copulentur, non solum ut filios habeant, sed ut eos Christo lucrentur, & in disciplina, & timore Domini eos instituant. Non enim jam felicitas est habere filios, sed habere bonos; eosque sic instituere ut *Hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi.*

ARTICULUS IV.

De Matrimonio ut Sacramentum est.

PROPOSITIO PRIMA.

Matrimonium est verum, proprieque dictum Novæ Legis Sacramentum.

Matrimonium Novæ Legis Sacramentum est.

QUod enim ex institutione sua signum est rei sacræ, & gratiæ promissionem habet annexam, verum & proprie dictum Novæ Legis Sacramentum est. Matrimonium porro ex institutione sua signum est rei sacræ, & gratiæ promissionem annexam habet: Verum est igitur proprieque dictum Novæ Legis Sacramentum. Signum (inquit) est conjunctionis Christi cum Ecclesia, sponsi cælestis cum Sponsa, quam ut sibi desponsaret in fide, in justitia, & in sempiternum, e sinu Patris, a summo cælo, in terra descendit, eique per Incarnationis Mysterium copulatus ad spiritualem sobolem in perpetuum tempus propagandam, & regenerandam, amore tam ardenti illam dilexit, ut seipsum morti traderet pro ea, ut illam sanctificaret, mundans lavacro aquæ in verbo vitæ, ut exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid hujusmodi; sed ut sit sancta, & immaculata. Id constat ex Apostolo ad Eph. 5. *Viri* (inquit) *debent diligere uxores suas ut corpora sua. Qui suam uxorem diligit, seipsum diligit. Nemo enim unquam carnem suam odio habuit; sed nutrit; & fovet eam sicut & Christus Ecclesiam: quia membra sumus corporis ejus, de carne ejus, & de ossibus ejus. Propter hoc relinquet homo patrem, & matrem suam, & adhærebit uxori suæ: & erunt duo in carne una. Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & in Ecclesia.* Quod enim ait Apostolus, *Sacramentum hoc magnum est*, non ad ipsam Christi, & Ecclesiæ conjunctionem est referendum, sed ad Matrimonium: quod scilicet viri, & mulieris conjunctio, cujus Deus auctor est, sanctissimi illius vinculi, quo Christus Dominus cum Ecclesia conjungitur, Sacramentum, idest, sacrum signum sit. Pronomen quippe demonstrativum *Hoc*, non alio referri potest, quam ad id quod proxime præcesserat de humano conjugio, de quo & præcipue agebat Apostolus eo loci. Deinde vis ea est Græci Textus, ut significet non *In Christo, & in Ecclesia*, sed *in Christum, & in Ecclesiam*: ex quo evidens est, Christum, & Ecclesiam esse terminum significationis illius mysticæ, ac proinde Matrimonium esse Mysterium, cujus significatio ad Christum, & Ecclesiam referatur.

Atque hanc esse eorum verborum veram, & propriam sententiam, Veteres, qui eum locum interpretati sunt, ostendunt, *Greg. Naz'az. Jo: Chrys.* Hom. 20. in Epistolam ad Ephesios, *Hieronymus*, Auctor Commentarii inter S. *Ambrosii* Opera editi.

Matrimonium verum Novæ Legis Sacramentum esse confirmant SS. Patres. *Ambrosius* Lib. 1. *De Abraham*, c. 7. *Cognoscimus* (inquit) *velut præsulem, custodemque conjugii esse Deum, qui non patiatur alienum torum pollui; & si quis fecerit, peccare eum in Deum, cujus legem violet, gratiam solvat. Et ideo quia in Deum peccat, Sacramenti cælestis amittat consortium.*

Idem significat *Siricius* Pontifex Maximus Epistola 1. c. 4. Sacrilegium esse dicens violationem Benedictionis Nuptialis per adulterium. *Illa* (inquit) *Benedictio, quam nupturæ Sacerdos imponit, apud Fideles cujusdam sacrilegii instar est, si ulla transgressione violetur.* At si Matrimonium contractus duntaxat civilis, non Religionis Sacramentum esset, illius violatio sacrilegium immerito diceretur.

Sed Patrum nemo clarius, frequentius, constantiusque docuit S. *Aug.* Matrimonium fidelium vere, & proprie dictum Sacramentum esse, Lib. *De Fide, & Operibus*, c. 7. *In Civitate Dei nostri, in Monte sancto ejus, hoc est in Ecclesia, Nuptiarum non solum vinculum, verum etiam Sacramentum ita commendatur, ut non liceat vir uxorem suam alteri tradere.*

Et Lib. *De Bono Conjugali*, cap. 18. *In nostrarum Nuptiis* (inquit) *plus valet sanctitas Sacramenti, quam fœcunditas uteri.*

Cap. 24. *Bonum igitur Nuptiarum, per omnes gentes, atque omnes homines in caussa generandi est, & in fide castitatis: quod autem ad Populum Dei pertinet, etiam in sanctitate Sacramenti, per quam nefas est etiam repudio discedentem alteri nubere, dum vir ejus vivit.*

Interveniente divortio non aboletur confœderatio nuptialis.

Et ratione vero Sacramenti indissolubilitatem Christiani Matrimonii probat c. 7. ejusdem Libri. *Quem* (inquit) *non faciat intentum, quod sibi velit tanta firmitas vinculi conjugalis? Quod nequaquam puto tantum valere potuisse, nisi alicujus rei majoris ex hac infirma mortalitate hominum quoddam Sacramentum adhiberetur, quod deserentibus hominibus, atque id dissolvere cupientibus, inconcussum illis maneret ad pœnam. Siquidem interveniente divortio non aboletur illa confœderatio nuptialis; ita ut sibi conjuges sint, etiam separati, cum illis autem adulterium committant, quibus fuerint etiam post suum repudium copulati, vel illa viro, vel ille mulieri. Nec tamen in Civitate Dei nostri, in Monte sancto ejus, talis est caussa cum uxore. Ceterum aliter se habere Jura Gentilium, quis ignorat, ubi interposito repudio sine reatu aliquo ultionis humanæ; & illa, cui voluerit, nubit, & ille, quam voluerit, ducit?*

Et Lib. *De Nuptiis, & Concupiscentia*, c. 10. *Quoniam sane non tantum fœcunditas, cujus fructus in prole est, nec tantum pudicitia, cujus vinculum est fides; verum etiam quoddam Sacramentum Nuptiarum commendatur fidelibus conjugatis; unde dicit Apostolus*, Viri diligite uxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam: *Hujus proculdubio Sacramenti res est, ut mas, & fœmina connubio copulati, quandiu vivunt, insepa-*

rabi-

rabiliter perseverent, nec liceat, excepta caussa fornicationis, a conjuge conjugem dirimi. Hoc enim custoditur in Christo, & in Ecclesia, ut vivens cum vivente in aeternum nullo divortio separetur. Cujus Sacramenti tanta observatio est in Civitate Dei nostri in Monte sancto ejus, hoc est, in Ecclesia Christi, ut cum filiorum procreandorum caussa vel nubant fœminæ vel ducantur uxores, nec sterilem conjugem fas sit relinquere, ut alia secunda ducatur. Tum eodem modo loquitur de Matrimonio, ac de Baptismo quantum ad Sacramenti rationem. *Usque adeo* (inquit) *manent inter viventes semel inita Jura Nuptiarum, ut potius sint inter se conjuges, qui ab alterutro separati sunt, quam cum his, quibus aliis adhæserunt. Cum aliis quippe adulteri non essent, nisi ad alterutrum conjuges permanerent. Denique mortuo viro, cum quo verum connubium fuit, fieri verum connubium potest, cum quo prius adulterium fuit. Ita manet inter viventes quiddam conjugale, quod nec separatio, nec cum altero copulatio possit auferre. Manet autem ad noxam criminis, non ad vinculum fœderis: sicut apostatæ anima velut de conjugio Christi recedens, etiam fide perdita, Sacramentum fidei non amittit, quod Lavacro regenerationis accepit. Redderetur enim proculdubio redeunti, si amisisset abscedens. Habet autem hoc, pro quo recesserit ad cumulum supplicii, non ad meritum præmii.*

Matrimonium cum Baptismo in ratione Sacramenti comparat S. Aug.

Idem docet *S. Leo* Ep. 2. alias 92. ad *Rusticum* Narbonensem Episcopum: *Cum* (inquit) *societas Nuptiarum ita ab initio constituta sit, ut præter sexuum conjunctionem haberet in se Christi, & Ecclesiæ Sacramentum; dubium non est, eam mulierem non pertinere ad Matrimonium, in qua docetur nuptiale non fuisse mysterium.*

Lucius III. cap. *Ad Abolendam*, Ext. *De Hæreticis*, Matrimonium inter cetera Ecclesiæ Sacramenta enumerat, perpetuo Anathemate innodans eos, *Qui de Sacramento Corporis, & Sanguinis Domini Jesu-Christi, vel de Baptismate, seu de peccatorum Confessione, Matrimonio, vel reliquis Ecclesiasticis Sacramentis, aliter sentire, aut docere non metuunt, quam sacrosancta Romana Ecclesia prædicat, & observat.*

Eugenius IV. in Decreto Unionis Armenorum post Conc. Florentinum edito septem Novæ Legis Sacramenta recenset, quorum unum est Matrimonium.

Concilium denique Trid. sess. 24. can. 1. Matrimonium vere, proprieque Sacramentum esse, & gratiam conferre declarat. *Si quis dixerit, Matrimonium non esse vere, & proprie unum ex septem Legis Evangelicæ Sacramentis a Christo Domino institutum, sed ab hominibus in Ecclesia inventum, neque gratiam conferre; Anathema sit.* Gratiæ itaque promissio Matrimonii Sacramento est annexa.

PROPOSITIO II.

Matrimonii Sacramentum gratiam conferre, dogma fidei est.

HAnc scilicet Quæst. a veteribus quibusdam Theologis, præsertim a *Durando*, & nonnullis etiam Juris Canonici Commentatoribus ventilatam, Conc. Trident. finivit can. 1. sess. 24. & in Doctrina de Sacramento Matrimonii præmisit: *Gratiam vero, quæ naturalem illum amorem perficeret, & indissolubilem unitatem confirmaret, conjugesque sanctificaret, ipse Christus, venerabilium Sacramentorum Institutor, atque Perfector, sua nobis Passione promeruit; quod Paulus Apostolus innuit dicens. Viri, diligite uxores vestras, sicut Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea: mox subjungens:* Sacramentum *hoc magnum est, Ego autem dico, in Christo, & in Ecclesia. Cum igitur Matrimonium in Lege Evangelica veteribus connubiis per Christi gratiam præstet; merito inter Novæ Legis Sacramenta annumerandum, SS. Patres nostri, Concilia, & universalis Ecclesiæ Traditio semper docuerunt.* Per hanc gratiam fit, ut vir, & uxor mutuæ caritatis vinculo conjuncti, alter in alterius benevolentia conquiescat, alienosque, & illicitos amores, & concubitus non quærat; sed in omnibus sit honorabile connubium, & torus immaculatus. Per hanc gratiam fit, ut Matrimonium, quod in remedium concupiscentiæ institutum est, ipsam refrænet, atque coerceat. Nisi enim Matrimonio gratia conferretur, concupiscentiam potius augeret, quam moderaretur Matrimonii usus. Hinc *S. Aug.* Lib. *De Bono Conjugali*, c. 5. *Ad hoc* (inquit) *Nuptiæ sunt, ut illa concupiscentia redacta ad legitimum vinculum, non deformis, & dissoluta fluitaret, habens de seipsa irrefrænabilem carnis infirmitatem: de Nuptiis autem indissolubilem fidei societatem: de seipsa progressum immoderate coeundi; de Nuptiis modum caste procreandi*, &c. Per hanc gratiam fit, ut Christiani conjuges quærant prolem, non tantum, quæ nascatur mundo, sed quæ renascatur, & consecretur Christo. Unde *S. Aug.* Lib. 1. *De Nuptiis, & Concupiscentia*, cap. 17. *In Nuptiis* (inquit) *bona Nuptialia diligantur, proles, fides, Sacramentum: sed proles non ut nascatur tantum, verum etiam ut renascatur: nascitur namque ad pœnam, nisi renascatur ad vitam.* Per hanc gratiam fit ut Christiani conjuges inviolatam, ac individuam fidem sibi mutuo servent: *Fidem* (inquam) *non qualem habent inter se etiam Infideles zelantes carnem. Quis enim vir, quamlibet impius, vult adulteram uxorem? Aut quæ mulier, quamlibet impia, vult adulterum virum? Hoc in connubio bonum naturale est quidem, carnale tamen. Sed membrum Christi conjugis adulterium conjugi debet timere, non sibi; & a Christo sperare fidei præmium, quam exhibet conjugi* (inquit *S. Aug.* ibid.) Per hanc gratiam fit, ut prolem parentes enutriant, & instituant *In disciplina, & correptione Domini*, ut monet Apostolus ad *Eph.* 6. Per hanc gratiam fit, ut Christiani conjuges onera, & incommoda Matrimonii ferant, quæ Apostolus his verbis significavit: *Tribulationem carnis habebunt hujusmodi*; quam tribulationem experiuntur conjugati: *in suspicionibus zeli conjugalis, in procurandis filiis, atque nutriendis, in timoribus, & mœroribus orbitatis. Quotus enim quisque, cum se connubii vinculis alligaverit, non istis trahatur, atque agitetur affectibus?* inquit *S. Aug.* Lib. *De S. Virginitate*, cap. 16.) Ad hanc tribulationem tolerandam gratia Sacramentalis Christianos conjuges juvat. Quibus accommodari merito possint hac occasione verba Psal. 40. *Dominus opem ferat illi super lectum doloris ejus: universum stratum ejus versasti in infirmitate ejus.* Quem locum *S. Aug.* sic interpretatur Enar. in Psal. 40. *Lectus doloris, infirmitas est carnis. Ne dicas, non possum tenere, & portare, & frænare carnem meam; adjuvaris, ut possis, Dominus opem ferat tibi super lectum doloris tui. Portabat te lectus, non portabas lectum; sed paralyticus intus eras, adest, qui dicat tibi: Tolle grabatum tuum, & vade in domum tuam.* Dominus opem ferat illi super lectum doloris ejus. *Et ad ipsum Dominum convertit se, tanquam quæreretur. Quare ergo cum opem nobis ferat Deus, tanta mala patimur in ista vita, tanta scandala, tantos labores, tantam inquietudinem carnis, & sæculi? Convertit se ad Deum, & tanquam consilium medicinæ ejus nobis exponens*, Totum stratum ejus (inquit) versasti in infirmitate ejus. *Per stratum intelligitur aliquid terrenum. Omnis anima infirma in hac vita quærit sibi aliquid terrenum, ubi requiescat: quoniam intentionem laboris, & mentis extentæ in Deum difficile potest perpetuo tolerare: aliquid sibi in terra conquirit, ubi requiescat, & quodammodo pausatione quadam recumbat, veluti sunt ista, quæ diligunt & innocentes ... Adquiescit in domo sua, in familia sua, in conjuge, in filiis ... Sed tamen Deus volens nos amorem non habere nisi vitæ æternæ, & istis velut innocentibus delectationibus miscet amaritudines, ut & in his patiamur tribulationes, & universum stratum nostrum vertit in infirmitate nostra.* Tribulationibus hujusmodi nullus magis obnoxius status est, quam status conjugii. Quamobrem ad eas tolerandas singulari gratia opus est, quæ Matrimonio confertur. Qui matris in prolis gestatione pericula, & fastidia, in partu labores, in nutritione tædia commemorem? Quid patris in educatione sollicitudines, & anxietates? Quid indissolubilis adhæsionis necessitatem, officia, mutuam servitutem, infirmitatibus, vitiis, rixis, quæ frequenter suboriuntur, non obstantibus? Quæ cum sine gratia tolerari non possint, eamque Deus conferat singularem iis, quos ad aliquem statum vocat, in eoque collocat, ut difficultates vincant, & æternæ salutis impedimenta eo in statu occurrentia, minime dubitandum est, quin gratia singularis Matrimonii Sacramento conferatur. Per hanc gratiam fit, ut vir diligat uxorem, sicut Christus Ecclesiam; & ut mulier hilariter subdita adhæreat viro suo, sicut Ecclesia Christo. Per hanc denique gratiam fit, ut spe prolis amissa, perpetuo, & concorditer conjuncti ad mortem usque permaneant; utque Christianus conjux etiam malum conjugem ferat, ut eum Christo lucrifaciat, & sanctificet.

Tribulatio carnis in conjugatis 1. Cor. 7. 28.

Ad hanc tribulationem tolerandam gratia Sacramenti juvat.

Gratia Sacramenti Matrimonii quid præstet conjugibus.

Vim porro gratiæ operatricem Christus Matrimonio contulit, cum illud ad Sacramenti dignitatem evexit Matt. 19. his verbis: *Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet*: & ad hujus rei significationem Nuptiis benedixit, quas primo suorum Miraculorum illustravit. Hinc *S. Cyrillus* Lib. 2. in *Joannem*, Christum ad Nuptias profectum ait, *Ut nativitatis nostræ principium, quantum ad carnem attinet, hoc est, Matrimonium sanctificaret. Oportebat certe, quoniam totam hominibus naturam ad melius restaurat, non solum natis jam hominibus benedicere, verum etiam nascituris gratiam præparare: & aditum illorum ad hanc vitam auctoritate miraculi, & præsentia sua sanctum efficere. Præterea, in doloribus parere filios, ad mulierem propter peccatum dictum fuit: quomodo igitur aliter depellenda hæc maledictio erat, ne condemnata Nuptiarum sanctimonia videretur, quam Salvatoris præsentia, qui cum sit verum gaudium, priscum Nuptiarum mœrorem præsentia sua depulit: Nascituris gratia præparatur, quando Matrimonium, quod est aditus ad hanc vitam, benedicitur.*

Vim gratiæ operatricem quando Christus contulit Matrimonio.

Denique *Innoc. I.* Epist. 9. *De Fortunio*, qui uxore in captivitatem abducta, & superstite, alteram duxerat, sic respondet: *Statuimus, Fide Catholica suffragante, illud esse conjugium, quod primitus erat gratia divina fundatum: Conventumque secundæ mulieris, priore superstite, nullo pacto posse esse legitimum.*

Quamvis porro Matrimonium non consistat in aliqua re sacra, quæ suscipientibus a Ministro extrinsecus applicetur, nihilominus Sacramentum est. Christus enim civilem contractum ad Sacramenti dignitatem cum evexerit, morem contractuum servari voluit; in contractibus autem nihil extrinsecus applicatur, sed mutuo contrahentium consensu verbis significato, adhibitis sollemnibus Juris, perficiuntur. Unde *S. Th.* in 4. *Sentent.* dist. 26. q. 3. ad 2. ait: *Sacramentum Matrimonii perficitur per actum ejus, qui Sacramento illo utitur, sicut Pœnitentia: & ideo sicut Pœnitentia non habet aliam materiam nisi ipsos actus sensui subjectos, qui sunt loco materialis elementi, ita est de Matrimonio.*

Objectiones diluuntur.

Nec etiam obest rationi Sacramenti vere, ac proprie dicti, quod conjunctionem Christi, & Ecclesiæ, quam significat, non efficiat: Christi enim, & Ecclesiæ conjunctio res est significata tantum: rem autem hujusmodi nullum Sacramentum operatur: Sed Matrimonii Sacramento significata simul, & virtute contenta res est, conjunctio non corporum solum, sed & animorum per veram, & divinam caritatem, ut uxor jungatur viro, sicut Ecclesia Christo, & vir uxori sicut Christus Ecclesiæ. Sacramentum tantum actus externi, mutuum consensum & conjunctionem indissolubilem significantes Res, & Sacramentum est obligatio, quæ innascitur viro ad mulierem ex illis actibus, (ut loquitur *S. Th.*) seu vinculum, & confœderatio nuptialis, quæ nullo divortio potest aboleri (ut loquitur *S. Aug.*)

Ecclesia non mutat essentialia Matrimonii.

Nemo autem dixerit, Ecclesiam essentialia Matrimonii mutare, quia Legibus suis efficit, ut irrita sint conjugia certas inter personas contracta, quamvis ipsæ in Matrimonium consentiant: ideoque e numero Sacramentorum expungendum esse, cum Ecclesia mutare non possit Sacramentorum substantiam. Materia enim, sive subjectum hujus Sacramenti sunt personæ legitimæ; quæ autem personæ sint legitimæ, Christus non statuit, sed Ecclesiæ statuendum, & declarandum reliquit. Quamobrem Ecclesia non facit, ut personæ legitimæ non sint materia Matrimonii, adeoque materiæ substantiam non mutat; Decretis tamen suis, ac legibus ex legitimis personis illegitimas facit. *Nam personæ illegitimæ ad Matrimonium contrahendum dum dicuntur, ex eo quod sunt contra legem, qua Matrimonium constituitur*; (inquit *S. Th.* in 4. *Sententiarum*, dist. 34. q. 1. art. 1. ad 4.)

CONSECTARIUM I.

MAtrimonium ante Christum Sacramentum proprie dictum non fuit, sed naturæ officium, & concupiscentiæ remedium.

CONSECTARIUM II.

Matrimonium Infidelium non est proprie dictum Sacramentum.

NUllius enim Sacramenti sunt capaces, qui Baptisma, quæ janua est Sacramentorum, non susceperunt. Unde cum *Innoc. III. Gaudemus*, Ext. *De Divortiis*, ait, *Sacramentum conjugii apud fideles, & infideles existere*, communi quadam, & minus propria significatione Sacramenti nomen usurpat, respectu infidelium. Nam cap. *Quanto*, sub eodem titulo *Matrimonium* quidem *verum*, *non tamen ratum*, inter Infideles existere respondet. Hinc *S. Th.* in 4. *Sent.* dist. 35. q. 2. art. 2. ad 1. ait: *Quamvis Infidelibus non competat Matrimonium, secundum quod est Sacramentum in dispensatione Ministrorum Ecclesiæ consistens, competit tamen eis, in quantum est in Officium naturæ: & tamen etiam Matrimonium tale est aliquo modo Sacramentum habitualiter, quamvis non actualiter; eo quod actu non contrahunt in fide Ecclesiæ.*

CONSECTARIUM III.

Dubium est, an Matrimonium per Procuratorem inter Fideles absentes contractum sit vere Sacramentum.

EA enim de re variæ sunt Theologorum Sententiæ, & probabiles utrinque rationes. Quamobrem consultius erit, ut qui Matrimonium ita contraxerunt, coram positi contractum ratum habeant, iterata etiam Benedictione Nuptiali, ne forte consensus interrupti fuerint, vel Sacramenti ratio hujusmodi Matrimonio desit; maxime cum fieri possit, ut revocata fuerit procuratio ignorante Procuratore, & ea, cum qua alterius nomine contraxit: quo in casu Matrimonium non solum Sacramentum non esset, sed omnino nullum, & irritum existeret, ut constat ex c. *Procurator*, tit. *De Procuratoribus* in 6. *Procurator* (inquit) *non aliter censetur idoneus ad Matrimonium contrahendum, quam si ad hoc Mandatum habuerit speciale ... Non poterit deputare alium, nisi hoc specialiter sit commissum. Sane si Procurator, antequam contraxerit, a Domino fuerit revocatus, contractum postmodum Matrimonium ab eodem, licet tam ipse, quam ea, cum qua contraxit, revocationem hujusmodi pœnitus ignorarent, nullius momenti existit, cum illius consensus defecerit, sine quo firmitatem habere nequivit.*

Matrimonium per Procuratores contractum inter Fideles absentes, sit ne Sacramentum.

ARTICULUS V.

§. I. De Materia, Forma, & Ministro Sacramenti Matrimonii.

DE materia, & forma Sacramenti Matrimonii Theologi disputant, Ecclesia silet. Quidam personas ipsas contrahentes, materiam; verba vero consensum exprimentia, formam esse volunt. Alii verba ipsa, seu consensum mutuum verbis, vel signis expressum materiam, & formam diversa consideratione esse ajunt; materiam quatenus determinantur, formam quatenus determinant. Atque huic opinioni patrocinari videtur *S. Th.* in 4. Sentent. d. 26. q. 2. art. 1. ad 1. *Verba*, inquit, *quibus consensus matrimonialis exprimitur, sunt forma hujus Sacramenti, non autem Benedictio Sacerdotis, quæ est quoddam Sacramentale.* Et in Responsione ad secundum: *Sacramentum Matrimonii perficitur per actum ejus, qui Sacramento illo utitur, sicut Pœnitentia: & ideo sicut Pœnitentia non habet aliam materiam nisi ipsos actus sensui subjectos, qui sunt loco materialis elementi, ita est de Matrimonio.*

De materia & forma Sacramenti

Matrimonii variæ Theologorum sententiæ.

Cardinalis *Bellarminus* Matrimonii Sacramentum duobus modis considerari posse ait: Uno modo, dum fit: Altero modo, dum permanet, postquam factum est. Si priori modo consideretur, totam ejus essentiam in signis mutuum consensum exprimentibus esse positam: Si posteriori conjuges ipsos simul cohabitantes, sive externam conjugum societatem, & conjunctionem, esse materiale symbolum externum, Christi, & Ecclesiæ indissolubilem conjunctionem repræsentans; quemadmodum in Sacramento Eucharistiæ Consecratione peracta remanent species consecratæ, quæ sunt symbolum sensibile, atque externum interni alimenti spiritualis.

Verba conjugum mutuum consensum exprimentia, non humano dumtaxat, sed religioso modo, cum fide scilicet, ac pietate in Deum Nuptiarum Conciliatorem, hujus Sacramenti formam esse, docet Concil. Coloniensis Catechismus. *Verbum* (inquit) *hujus Sacramenti, quo accedente ad elementum fit Sacramentum; id nimirum est, quo ambo, mas & fœmina (cum pietatis respectu, quæ in Deum est, sibi mutuo fidem conjugalem dant, accipiuntque) non quovis modo, sed in Dei nomine conjunguntur, & copulantur ... Est autem tale verbum Christi verbis, ut validissima, ac firmissima basi subnixum, cum inquit* QUOD *Deus conjunxit, homo non separet.* Et infr. *Aliud ergo verbum, quam verbum meri consensus requirendum est, quo conjugum Sacramentum efficiatur. Quod nos, ut in ceteris, ita & in hoc Sacramento tale verbum esse putamus cui fides in Deum accedit, nempe, quod accedens ad elementum faciat Sacramentum, non quia pronuntiatur, sed quia creditur. Ut plane dicamus, quod sentimus: non sufficit, ut Matrimonium, quod contrahitur, sit Sacramentum virum tantum accipere mulierem, & vicissim mulierem accipere virum in conjugem: sed necesse est ad Sacramenti rationem, ut alter alteri religiose, ac in Domino jungantur; non tamquam auspicaturi rem humanam, sed magis divinam, quam non ipsi suis viribus, sed in ipsis sit operaturus, ac effecturus Deus. Quod fit, si in verbum Dei, quo hoc Sacramentum firmatur, ac stabilitur, respiciamus, ac fide credamus ea bona in non indigne auspicantibus Matrimonii Sacramentum effecturum Deum, quæ ipse verbis suis pollicetur, ut certe in conjugibus requirit. Quod tam verum est, ut nec Patres Veteris Legis Matrimonio, quod apud eos etiam Sacramentum, sed illius Legis erat, ullam Sacramenti sanctitatem tribuendam putarent, nisi quod esse pie, ac religiose sub Dei testimonio, in fide, ac timore Domini contractum .... Abraham accepturus filio suo uxorem vide, quo spectavit. Non enim quærebat substantiam multam, non divitias, non servos, non multi agri jugera, non externæ venustatis formam (quæ mutuum consensum sed fide vacuum in contrahendo Matrimonio conciliare potuissent) sed in unum illum Auctorem, & Conciliatorem casti Matrimonii Deum, & in caussam institutionis respiciens, mandatum servo dat, ne filio suo Isaac de filiis Chanaan idololatris uxorem ducat, sed profectus in Mesopotamiam de cognatione ipsius Abrahæ Deum agnoscen, & timente accipiat, atque eam accipiat, non quam humanus affectus elegerit, sed quam Deus filio suo præparaverit... Eadem pietate Isaac quoque præditus, filio suo Jacob præcepit, ne acciperet conjugem de genere Chanaan, sed mas de cognatione sua adjecta benedictione fiduciæ erga Deum plenissima.* Deus (*inquit*) omnipotens benedicat tibi, & crescere te faciat atque multiplicet, ut sis in turbas Populorum, & det tibi benedictiones Abrahæ, & semini tuo post te. *Ad hæc Liber Tobiæ (ut cetera Sanctorum Veteris Legis religiosorum Matrimoniorum exempla recitare omittamus) diserte secernit Matrimonia Sanctorum a Matrimoniis pravis. Sic enim loquitur Tobias ille junior.* Filii quippe Sanctorum sumus, & non possumus ita conjungi sicut Gentes, quæ ignorant Deum. *Et rursus in verbum, & finem Sacramenti respiciens, Deum appellans:* Domine Deus (*inquit*) Patrum nostrorum, Tu scis quia non luxuriæ causa accipio sororem meam conjugem, sed sola posteritatis dilectione, in qua benedicatur nomen tuum in sæcula sæculorum *Et capite proximo testatur Angelus, Conjugem bonam dari viro timenti Deum. Raguel quoque Saræ pater, non ignarus unde Matrimonii vis penderet, plena erga Deum fiducia dexteram filiæ suæ apprehendens dexteræ Tobiæ tradidit dicens:* Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Jacob vobiscum sit, & ipse conjugat vos, impleatque benedictionem suam in vobis. *Sed quid hæc tam multis attinet commorare,*

Gen. 14.

Gen. 18.

Tob. 8.

Tob. 7.

cum passim Biblia Deum casti Matrimonii Conciliatorem pronuntiet? Apud Salomonem Prov. 19. sic legimus: Domus, & divitiæ dantur a parentibus, a Domino autem proprie uxor prudens. *Et Eccl.* 26. Pars bona mulier bona timentium Deum, dabitur viro pro factis bonis. *Jam si hæc fuit apud Patres Veteris Legis Matrimonii ratio, ut non tantum requirerent verbum mutui consensus, sed & fiduciæ erga Deum significativum, quanto magis id obtinet in Novo Testamento, in quo Christus non solum conjugium ad primam institutionem revocavit, pristinæque dignitati restituit, sed & amplioris gratiæ augmento sacravit, cum scilicet in Cruce obdormiscens, aqua, & sanguine ex aperto latere profusis sibi Ecclesiam uxorem conderet, ac præordinatas illas ab æterno Nuptias (quarum voluit nostras esse Sacramentum) consummaret. Itaque Apostolus Paulus, quod Christiani dicunt, vel nubunt, non simpliciter nubere, sed in Domino nubere appellat: nimirum indicans Christianos Domino mediante jungi oportere, accedente fide, quæ in verba Christi (quibus hoc Sacramentum firmavit, ac roboravit) respiciet.*

Melchior Cano, *Estius*, *Silvius*, aliique clarissimi Theologi, formam Sacramenti Matrimonii non verba conjugum, sed verba Sacerdotis Matrimonium celebrantis esse censent, in Romano Rituali præscripta, vel alia æquivalentia, secundum uniuscujusque Ecclesiæ Ritum: De quibus Tridentina Synodus sess. 24. c. 1. *De Reformatione Matrimonii*, ait: *Si nullum legitimum opponatur impedimentum, ad celebrationem Matrimonii in facie Ecclesiæ procedatur, ubi Parochus, viro, & muliere interrogatis, & eorum mutuo consensu intellecto, vel dicat*: EGO vos in Matrimonium conjungo in Nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti: *vel aliis utatur verbis, juxta receptum uniuscujusque Provinciæ Ritum*. Mediolanense Sacramentarium ubi Sponsus, & Sponsa sigillatim nominatimque interrogati consensum suum expresserunt, Parochum hæc verba Evangelii dicere jubet: *Quod Deus conjunxit, homo non separet*. Interea Sponsi genua flectunt, & Parochus dextera sua Sponsi dexteram prehendit, & ad significationem vinculi, fideique conjugalis imponit manui dexteræ Sponsæ; summitatesque Stolæ in modum Crucis imponit ambabus Sponsorum manibus, & aperte dicit; *Ego Auctoritate Sanctæ Matris Ecclesiæ, qua fungor, conjungo vos in Matrimonium*: ter signum Crucis super utrumque faciendo. *In Nomine Patris*, ✠ *& Filii*, ✠ *& Spiritus* ✠ *Sancti. Amen.*

§. II.

Variæ Theologorum opiniones de Ministro Sacramenti Matrimonii.

MInistros Sacramenti Matrimonii posteriorum Scholasticorum pars maxima ipsos esse contrahentes asserit, quod verba mutuum exprimentia consensum formam esse hujus Sacramenti persuasum habeant: hæc autem ab ipsis conjugibus proferantur: Illique opinioni præsidium quærunt ex verbis *Eugenii IV.* in Decreto pro Instructione Armenorum post Synodum Florentinam edito: *Caussa efficiens Matrimonii regulariter est mutuus consensus per verba de præsenti expressus*. Et ex verbis *S. Th.* in 4. Sentent. dist. 26. qu. 2. art. 1. ad primum respondentis, Verba, quibus consensus Matrimonialis exprimitur esse formam hujus Sacramenti, non autem Benedictionem Sacerdotis, quæ est quoddam Sacramentale dumtaxat, idest, Sacra Cæremonia ad Sacramenti sollemnitatem ex Ecclesiæ Institutione accedens.

Quidam contra maximi nominis, & conditionis eximiæ Theologi, *Melchior Cano*, *Estius*, *Silvius*, *&c.* solum Sacerdotem proprium esse Sacramenti Matrimonii Ministrum propugnant: ideo ut sine Sacerdote verba proferente contractum Matrimonium, quamvis ratum sit, (si nihil desideretur eorum, quæ ad ipsam contractus substantiam pertinent, vel Ecclesiæ Legibus præscripta sunt;) Sacramentum tamen minime censendum sit. Quin & veteres Theologos opinionis hujus patronos laudat *Cano*, scilicet *Guillelmum Parisiensem* Lib. *De Sacramentis*, Tract. *De Matrimonio*, & *Petrum Paludanum* in 4. Sententiar. dist. 5. q. 2. Nam cum vir, & fœmina civiliter contrahunt, etiamsi peccatores sint, nec Pœnitentiam agant, non credit eos esse reos sacrilegii: id quod nullo modo probabile esset, si ejusmodi Matrimonium esset verum Ecclesiæ Sacramentum. Omnes quippe sine controversia sacrilegi sunt qui post peccatum mortale sine Pœnitentia Christi Sacramenta suscipiunt. Atque ipsum etiam Theologorum Principem *S. Th.* huic opinioni subscripsisse probat, *Sed licet* in 4. Sentent. dist. 1. q. 2. art. 3. ad 5. *Matrimonium* (inquit) *secundum quod est officium, & Pœnitentia, secundum quod est virtus, non habet aliquam formam verborum; sed secundum quod utrumque est Sacramentum in dispensatione Ministrorum Ecclesiæ consistens, utrumque habet aliqua verba; sicut in Matrimonio sunt verba exprimentia consensum, & iterum Benedictiones ab Ecclesia instituta, in Pœnitentia autem est Absolutio Sacerdotis verbo tenus facta.*

Et 4. *Contra Gentes*, cap. 77. *Matrimonium in quantum ordinatur ad bonum Ecclesiæ, oportet, quod subjaceat Regimini Ecclesiastico. Ea autem, quæ Populo per Ministros Ecclesiæ dispensantur, Sacramenta dicuntur. Matrimonium igitur, secundum quod consistit in conjunctione maris, & fœminæ intendentium prolem ad cultum Dei generare, & educare, est Ecclesiæ Sacramentum. Unde & quædam Benedictio nubentibus per Ministros Ecclesiæ adhibetur.*

Et 2. 2. q. 100. art. 2. ad 6. *Dare pecuniam pro Matrimonio, in quantum est Ecclesiæ Sacramentum, illicitum est: & ideo secundum Jura prohibetur, ne pro Benedictione Nuptiarum aliquid detur.*

Et in ipso Supplemento 3. Partis ex 4. Sentent. collecto, q. 8. art. 1. *Gratia, quæ in Sacramentis datur, a Capite in membra descendit; & ideo solus ille Minister est Sacramentorum, in quibus gratia datur, qui habet Ministerium super Corpus Christi verum, quod solius Sacerdotis est, qui consecrare Eucharistiam potest.*

Quæst. 22. a. 2. *Respondeo, quod Sacramenta, in quibus gratia confertur, dispensare ad solos Sacerdotes pertinet.*

Quæst. 31. art. 1. *Nullius Sacramenti dispensatio Laicis ex officio competit.*

Sane cum Sacramenta sint sacri Religionis Ritus, eorum dispensatio ad Ecclesiæ Ministros, idest, Sacerdotes pertinet: nec Laicis, immo & mulieribus, tamquam ordinariis Ministris credita est.

Ac Patrum quidem memoria Matrimonium proprie esse Sacramentum, ita demum proditum est, si Sacerdotis Ministerium interveniat.

Sic *Tertull.* Lib. 1. *Ad Uxorem*, cap. 9. *Unde sufficiamus ad enarrandam felicitatem ejus Matrimonii, quod Ecclesia conciliat, & confirmat Oblatio, obsignat Benedictio, Angeli renuntiant, Pater rato habet?*

Conc. Carthaginense 4. can. 12. *Sponsus, & Sponsa, cum benedicendi sunt a Sacerdote, a parentibus suis, vel paranymphis offerantur. Qui cum Benedictionem acceperint, eadem nocte, pro reverentia ipsius Benedictionis, in virginitate permaneant.* Si Patres Africani Benedictionem Sacerdotis meram cæremoniam esse existimassent, non erat caussa cur tantam reverentiam novis conjugibus imperarent: cum majorem, vel æqualem Benedictionem Christiani quilibet singulis diebus accipiant in fine Sacrificii, tum a Sacerdotibus, tum ab Episcopis; neque tamen propterea moneantur, ut ab usu conjugii abstineant.

Siricius Pont. Maximus Ep. 1. Ad *Himerium* Tarraconensem Episcopum, cap. 4. *Illa Benedictio, quam nupturæ Sacerdos imponit, apud Fideles cujusdam sacrilegii instar est, si ulla transgressione violetur.*

Innoc. III. Epist. 2. Ad *Victricium* Rothomagensem Episcopum. *In Paradiso cum Parentes humani generis conjungerentur, ab ipso Domino sunt benedicti, & Salomon dicit:* A Deo præparabitur viro uxor. *Quam formam etiam Sacerdotes omnes servare, usus ipse demonstrat Ecclesiæ. Satis enim absurdum est aliquam credere uxorem ante Baptismum acceptam, post Baptismum non computari: cum Benedictio, quæ per Sacerdotem super nubentes imponitur, non materiam delinquendi dedisse, sed formam tenuisse legis a Deo antiquitus instituta, doceatur.*

Alexander III. c. *Cum in Ecclesia* Ext. *De Simonia*, Nubentium benedictionem a Sacerdote factam aliis Sacramentis adnumerat, strictius prohibens, *Ne pro benedicendis Nubentibus, & aliis Sacramentis conferendis aliquid exigatur.*

Martinus V. in fine Concilii Constantiensis decernit, interrogandum illum, qui hæresis suspicione laboraverit, *An credat, quod Christianus contemnens susceptionem Sacramentorum Confirmationis, vel Extremæ Unctionis, vel sollemnizationis Matrimonii, peccet mortaliter.* Sollemnizationem Matrimonii non minus Sacramentum vocat, quam Confirmationem, & Extremam Unctionem: Parochus itaque sollemnizationis illius Minister non minus Matrimonii Minister est, quam Episcopus Confirmationis, & Presbyter Extremæ Unctionis

Eugenius IV. in Decreto docet, Sacramenta tribus perfici; rebus tamquam materia, verbis tamquam forma, & persona Ministri. Si vero contrahentes ipsi Ministri essent Sacramenti Matrimonii, Sacramentum sine verbis perfici posset, per litteras nempe, vel nutus mutuum consensum exprimentes: Sacramentum præterea sine intentione Ministri perfici posset, cum conjuges suscipiendi quidem, non autem administrandi Sacramenti intentionem habeant, nec ea de re ab Ecclesia moneantur. Ad hæc Ministris duobus opus esset, cum *Eugenius IV.* & Synodus Tridentina unius dumtaxat Ministri personam in cujusque Sacramenti dispensatione postulent. Mulier denique, cui in Ecclesia loqui, nedum Sacramenta dispensare, non permittit Apostolus, in facie Ecclesiæ Sacramentum administraret.

Concilium Tridentinum vult, ut Parochus tamquam Ecclesiæ Minister dicat contrahentibus: *Ego vos in Matrimonium conjungo, In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Quæ verba id efficere, quod significant, adeoque Sacramentalia esse contendunt Eruditi Sententiæ istius Vindices: alioquin dicendum potius esset, Ego vos conjunctos in Matrimonium declaro.

Concil. Coloniense c. 40. docet *Sacramentum Matrimonii, si quis, sicut decet, acceperit, accedente Sacerdotali Precatione, conferre donum Spiritus, quo vir diligat uxorem amore casto, sicut Christus dilexit Ecclesiam. Mulier vicissim propter Christum amet, revereaturque virum suum uti Dominum:*

num: uterque liberos, si dentur, summa cura instituant ad Christianam pietatem. Et in Enchiridio Christianæ Institutionis: *Videmus*, inquit, *& in Veteri Lege quosdam fuisse, qui Dei vice conjuges conjungerent: quanto ergo magis putandum est, in Nova Lege Sacerdotes, qui legatione pro Deo funguntur, legitimos hujus Sacramenti Ministros esse? In Lege quidem Veteri pater, aut defuncto patre, proximus puellæ agnatus, seu tutor, Dei loco conjuges jungebat. Sic Tob. 7. legis:* Et apprehendens Raguel dextram filiæ suæ dexteræ Tobiæ tradidit, dicens: Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob vobiscum sit, & ipse conjungat vos, impleatque benedictionem suam in vobis: *Ad eumdem modum ab Apostolorum temporibus, Matrimonii Sacramentum in facie Ecclesiæ celebratum est, Ministris Sacerdotibus Christi.*

Ceterum varias illas Theologorum Opiniones circa materiam, formam, ac Ministrum Sacramenti Matrimonii proponimus tantum, ac referimus: quam libuerit, quisque sequatur, cum de his Quæstionibus nihil pronuntiaverit Ecclesia, illasque Theologorum disputationi permittat.

ARTICULUS VI.

De Polygamia.

PROPOSITIO PRIMA.

Polygamia a Matrimonii natura aliena est.

Hanc Propositionem Concilii Trid. Catechismus probat ex illis Christi Domini verbis Matth. 19. *Non legistis, quia, qui fecit hominem ab initio, masculum, & fœminam fecit eos? Et dixit; Propter hoc dimittet homo patrem, & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una*: Ac deinde subjungit: *Itaque jam non sunt duo, sed una caro*. Ex quibus verbis constat, Matrimonium ita a Deo institutum esse, ut duorum tantum, non plurium conjunctione definiretur. Non enim ait: Masculum, & fœminas fecit, sed *Masculum, & feminam*: Nec, *Adhærebit uxoribus suis*, sed, *uxori*: nec, tres, vel plures erunt in carne una, sed *duo in carne una*. Igitur unam uni perpetuo conjungendam edixit: quod ex his Domini verbis colligunt *S. Joan. Chrysostomus*, *S. Hieron. Venerab. Beda*, *Theophylactus*, *Euthymius*, & *Innoc. III.* Pontifex Maximus cap. *Gaudemus*, Ext. *De Divortiis*.

Idem probant ista Salvatoris verba ab eodem Evangelista ibidem relata: *Quicumque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit super eam: & si uxor dimiserit virum suum, & alii nupserit, mæchatur.* Nam si viro liceret plures simul uxores ducere, nulla omnino caussa esse videretur, cur magis adulterii reus dicendus esset, quod præter eam uxorem quam domi haberet, aliam, duceret, quam quod, priore dimissa, cum alia conjungeretur. Ita colligit *Innoc. III.* loco mox indicato: *Si ergo* (inquit) *uxore dimissa duci alia de jure non potest, fortius, & ipsa retenta: per quod evidenter apparet, pluralitatem in utroque sexu, cum non ad imparia judicentur circa Matrimonium, reprobandam.* Pares sunt in re Matrimonii vir, & mulier, *Innoc. III.* Judice. Cum ergo mulieri non licet plures habere viros: nec viro licet plures habere uxores. Quæ ratio ex Apostolo sumpta est 1. ad Cor. 7. scribente: *Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir: similiter & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier. Uxori vir debitum reddat.* Quamvis igitur pluralitas uxorum fœcunditatem non tollat, primarioque fini Matrimonii, scilicet procreationi liberorum, eo nomine non repugnet, sicut repugnat pluralitas virorum respectu unius uxoris: id tamen adversatur honestati, jurique conjugali. Uxori namque fieret injuria, si corpus viri, cujus dominium in ipsam Matrimonii contractu translatum est, alteri traderetur.

Finem præterea secundarium Matrimonii, si non omnino tollit, certe multum impedit polygamia, cum facile pax in familia conservari non possit, ubi plures uxores uni viro junguntur: siquidem plurium in uno officio communicatio invidiam parit, invidia vero lites, rixas, odia. Quamobrem *Pluralitas uxorum est quodammodo contra legem naturæ*, (inquit) *S. Thomas*.) Ceterum Divino Juri prorsus repugnat, & institutioni Sacramenti, quod ita institutum a Christo est, ut esset unius cum una indissolubilis conjunctio, ejusdem Salvatoris conjunctionem cum Ecclesia, unius Viri cum una Sponsa castissima significans. Ideo Lex Valentiniani Imperatoris, qua pluralitatem uxorum licitam esse voluit, ut *Justinam* vivente adhuc *Severa* conjuge superducere posset, communi omnium consensu improbata est. *Posset enim homo dimittere sterilem uxorem*, (inquit *S. Aug.* Lib. *De Bono Conjugali*, c. 7.) *& ducere de qua filios habeat: & tamen non licet; & nostris quidem jam temporibus, ac more Romano, nec superducere, ut amplius habeat quam unam vivam.* Idemque asserit c. 15. & rursus Lib. 22. *Contra Faustum*, cap. 47. & Lib. 3. *De Doctrina Christiana*, c. 18.

Atque ob eam rem fieri intelligimus, ut si Infidelis quispiam, gentis suæ more, & consuetudine, plures uxores duxisset, cum ad veram Religionem conversus fuerit, jubeat cum Ecclesia ceteras omnes relinquere, ac priorem tantum justæ, & legitimæ uxoris loco habere; ut habetur c. *Gaudemus*, Ext. *De Divortiis*. Merito itaque Trident. Conc. sess. 24. *De Matrimonio* pronuntiavit: *Si quis dixerit, licere Christianis plures simul habere uxores, & hoc nulla lege divina prohibitum, Anathema sit:*

PROPOSITIO II.

Accusandi non sunt prisci Patres, qui Veteris Legis tempore plures uxores duxerunt.

Hanc Propositionem Tridentini Catechismi ex Scriptura Sacra probare facile est, quæ veteribus illis Patriarchis singulare sanctitatis testimonium perhibet. Unde & Matth. 8. promittitur electis fore ut *Recumbant cum Abraham, Isaac, & Jacob in Regno cælorum*. Præterea si Polygamia illorum crimen fuisset, Deus *Davidem*, in ea hypothesi toties adulterum, non reliquisset impunitum, in quem ob vel unicum adulterium tam graviter animadvertit: nec *Jojada* Summus Sacerdos in Scriptura Sacra laudatus *Joaso* Regi Juda duas uxores tradidisset, si alteram sine crimine habere non potuisset.

Quomodo excusentur Sancti Patriarchæ Polygami.

At, inquies, Polygamia naturæ legi repugnat: qua ergo ratione excusari possunt prisci Patres, & Reges polygami?

Respondetur, Legem de unitate uxoris divinam quidem, & naturalem esse, sed ex earum numero in quibus Deus dispensare potest, & revera dispensavit. Quædam enim ad legem naturæ primario pertinent, qualia sunt hæc præcepta; Deus amandus est, parentes honorandi, vitandum homicidium, adulterium, furtum, mendacium. In his Deus ipse dispensare non potest: cædes enim hominis privata auctoritate, & injuste perpetrata, adulterium, furtum, mendacium per se mala sunt, adeoque semper, & ubique illicita. Quædam secundario pertinent ad legem naturæ, quæ cum per se mala non sint, sed & ideo tantum mala, quia prohibita, Dei auctoritate, & dispensatione licita fieri possunt, ut Polygamiæ prohibitio. Deus autem priscis illis Patribus concessit, ut plures uxores ducerent ad propagationem Populi Dei, certorumque Mysteriorum significationem. Mysterium namque in duabus *Abrahæ* uxoribus adumbratum explicat Apostolus ad Gal. 4. *Tunc ipsius pietatis erat operatio, etiam carnaliter filios propagare, quia illius Populi generatio nuntia futurorum erat, & ad dispensationem Propheticam pertinebat*, inquit S. Aug. Lib. *De Bono Conjugali*, c. 17. Et prisci illi Patres *de suis Nuptiis filios propter Christum quærebant, ad genus ejus secundum carnem distinguendum ab omnibus Gentibus: sicut Deo disponere placuit, ut hoc præ ceteris ad eum prophetandum valeret, quod pronuntiabatur ex quo etiam genere, & ex qua gente esset in carne venturus*, (inquit idem S. Doctor c. 19.)

Quod autem divina concessione Sancti illi Patriarchæ plures uxores duxerint, etsi Scriptura Sacra non afferat, ex ea tamen colligitur, quia illorum sanctitati testimonium perhibet, neque illorum Polygamiam usquam reprehendit: quæ tamen inculpata non fuisset, nisi Deo inspirante, ac dispensante fuisset usurpata. Hinc *S. Aug.* Lib. 22. *Contra Faustum*, c. 47. *Quando* inquit, *mos erat, crimen non erat: & nunc propterea crimen est; quia mos non est. Alia enim sunt peccata contra naturam, alia contra mores, alia contra præcepta. Quæ cum ita sint, quid tandem criminis est quod de pluribus simul habitis uxoribus objicitur Sancto viro Jacob? Si naturam consulas, non lasciviendi, sed gignendi caussa illis mulieribus utebatur: Si morem, illo tempore, atque in illis terris hoc factitabatur; si præceptum, nulla lege prohibebatur. Nunc vero cur crimen est, si quis hoc faciat, nisi quia & moribus, & legibus hoc non licet?* Polygamiam non fuisse contra naturam *S. Aug.* ait, non quod naturæ legi consentanea esset, sed quod fœcunditatis, atque generationis naturæ minime repugnaret. Contrariam præcepto non fuisse asserit, quia nulla lege positiva tunc prohibita erat, sicut nunc vetita est Christianis. Non fuisse contra mores, quia illo tempore, & loco recepta erat, adeoque Patriarchis vitio verti non poterat, quibus divina dispensatione concessa erat. Mos enim profanas Gentes ea in re non excusabat. Sensus ergo *S. Augustini* hic est: Si quis mori apud Populum recepto divina dispensatione fretus obsequatur, non peccat: si vero apud alios, ubi id moribus receptum non est, id egerit, a scandali labe non erit immunis. Si ergo Patriarchæ quibuscum Deus in lege de unitate Matrimonii dispensaverat, eo loco plures uxores duxissent, ubi id moris non erat, scandali auctores extitissent, nisi docuissent id sibi a Deo singulares ob caussas concessum esse. Crimen ergo non erat, scandali scilicet, ubi mos erat, iis, quibus Deus arcana id revelatione permiserat.

Hinc *Innocentius III.* cap. *Gaudemus*, Ext. *De Divortiis*, ait: *Nec ulli unquam licuit simul plures uxores habere; nisi cui fuit divina revelatione concessum; quæ mos quandoque, interdum etiam fas censetur: per quam sicut Jacob a mendacio, Israelitæ a furto, Samson ab homicidio, sic & Patriarchæ, & alii viri justi, qui plures leguntur simul habuisse uxores, ab adulterio excusantur.*

Idem confirmat *S. Thom.* in 4. Sentent. dist. 33. quæst. 2. art. 1.

art. 2. *Lex*, inquit, *de unitate uxoris non est humanitus, sed divinitus instituta, nec unquam verbo, aut litteris tradita sed cordi impressa: sicut & alia, quæ ad legem naturæ quantumcumque pertinent: & ideo in hoc a solo Deo dispensatio fieri potuit per inspirationem internam, quæ quidem principaliter SS. Patribus facta est, & per eorum exemplum ad alios derivata est eo tempore, quo oportuit prædictum naturæ præceptum prætermitti, ut major esset multiplicatio prolis ad cultum Dei educandæ: semper enim principalior finis magis conservandus est quam secundarius: unde cum bonum prolis sit principalis Matrimonii finis, ubi prolis multiplicatio necessaria erat, debuit negligi ad tempus impedimentum, quod posset in fecundariis finibus evenire; ad quod removendum præceptum prohibens pluralitatem uxorum ordinatur.*

Et Responsione ad tertium: *Qualis est Lex*, inquit, *talis debet esse dispensatio Legis: & quia Lex Naturæ non est litteris scripta, sed cordibus impressa, propter hoc non oportuit dispensationem eorum, quæ ad Legem Naturæ pertinent, Lege scripta dari, sed per internam inspirationem fieri.*

Non est impar meritum continentiæ in Abraham & S. Joanne.

Non solum igitur accusandi non sunt prisci Patres polygami, sed nec Monogamis nostris, sive etiam continentibus postponendi. Quamvis enim Continentiam Matrimonio excellentiorem esse minime dubium sit, personam tamen Abrahæ polygami plurimis apud nos Continentiam sollemni ritu professis, aut cœlibem vitam ducentibus anteferendam contendimus. Cum enim personæ personis comparantur, non externum opus, sed animi propositum considerandum est, seu, ut *S. Aug.* vocat, animi habitus spectandus, in quo virtus ipsa potius quam in opere consistit. Habitus enim est, quo aliquid agitur, cum est opus; cum autem non agitur, potest fieri, sed opus non est. In habitu ergo animi virtus semper esse debet: in opere autem pro rerum, & temporum opportunitate. Jam si habitum continentiæ in Abraham licet polygamo consideres, continentiæ virtutem in eo fuisse fateberis eximiam, quam & Nuptiis præposuisset, si ei talis optio data fuisset, qualis revelato Novo Testamento data est, dicente Domino: *Qui potest capere, capiat*. Sic virtus patientiæ Sanctorum Martyrum in opere apparuit, ceterorum vero æque Sanctorum in habitu fuit. *Quocirca sicut non est impar meritum patientiæ in Petro, qui passus est, & in Joanne, qui passus non est: sic non est impar meritum continentiæ in Joanne, qui nullas expertus est Nuptias; & in Abraham, qui filios generavit: & illius enim cœlibatus, & illius connubium pro temporum distributione Christo militarunt: sed continentiam Joannes & in opere, Abraham vero in solo habitu habebat*; inquit *S. Aug.* Lib. *De Bono conjugali*, cap. 21. Quod autem potuerit, ac paratus fuerit *Abraham* continere se a Nuptiis propter Regnum Cœlorum, minime dubitandum est, *Qui unicum prolis pignus, propter quod Nuptiæ carè sunt, potuit intrepidus immolare propter Regnum Cœlorum*. Verba sunt *S. Augustini* c. 20. ejusdem Libri.

ARTICULUS VII.

De Indissolubilitate Matrimonii.

PROPOSITIO PRIMA.

Conjugii vinculum nulla re nisi morte solvitur.

Matrimonium indissolubile.

CAtholicum istud Dogma luculente probant Christi verba, Matth. 19. *Quod Deus conjunxit, homo non separet*. Et Marci 10. *Quicumque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit super eam: & si uxor dimiserit virum suum, & alii nupserit, mœchatur*. Si conjugii vinculum aliqua ex causis Christianos inter Conjuges solvi posset, liceret eis, facto justus ob causas divortio, sine ullo adulterii crimine aliis nubere; Atqui Dominus aperte denuntiat, omnem, qui dimiserit uxorem suam, & aliam ipsa superstite duxerit, adulterii reum fore, & pariter adulteram fore uxorem, quæ dimisso viro alteri nupserit: itaque conjugii vinculum nulla re nisi conjugis morte solvi potest.

Adversarii.

Id Apostolus confirmat 1. ad *Cor.* cap. 7. *Iis, autem* inquit, *qui Matrimonio juncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere: quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari. Et vir uxorem non dimittat. Et Mulier alligata est legi, quanto tempore vir ejus vivit. Quod si dormierit vir ejus, liberata est: Cui vult nubat, tantum in Domino.*

Hinc *S. Aug.* Lib. *De Bono Conjugali*, cap. 7. *Quem* (inquit) *non faciat intentum quid sibi velit tanta firmitas vinculi conjugalis? Quod nequaquam puto tantum valere potuisse, nisi alicujus rei majoris ex hac infirma mortalitate hominum quoddam Sacramentum adhiberetur, quod deserentibus hominibus, atque id dissolvere cupientibus inconcussum illis maneret ad pœnam. Siquidem interveniente divortio non aboletur illa Confœderatio Nuptialis: ita ut sibi conjuges sint, etiam separati; cum illis autem adulterium committant, quibus fuerint etiam post suum repudium copulati, vel illa viro, vel ille mulieri. Nec tamen nisi in Civitate Dei nostri, in Monte sancto ejus, talis est causa cum uxore. Ceterum aliter se habere Jura Gentilium, quis ignorat, ubi interposito repudio sine reatu alique ultionis humana, & illa, cui voluerit, nubit, & ille, quam voluerit ducit? Cui consuetudini simile aliquid, propter Israelitarum duritiam, videtur permisisse Moyses de libello repudii, qua in re exprobratio, quam approbatio divortii magis apparet.*

Et cap. 15. *Semel autem initum connubium in Civitate Dei nostri, ubi etiam ex prima duorum hominum copula quoddam Sacramentum Nuptiarum gerunt, nullo modo potest nisi alicujus eorum morte dissolvi. Manet enim vinculum Nuptiarum, etiamsi proles, cujus causa initum est, manifesta sterilitate non subsequatur: ita ut jam scientibus conjugibus non se filios habituros, separare se tamen, vel ipsa causa filiorum, atque aliis copulare non liceat. Quod si fecerint, cum iis, quibus se copulaverint, adulterium committunt, ipse autem conjuges manent*. Idem confirmat Lib. 1. *De Nuptiis, & Concupiscentia*, c. 10. & cap. 21.

Merito itaque sacra Synodus Tridentina sess. 24. *De Matrimonio*, can. 5. ita statuit: *Si quis dixerit, propter hæresim, aut molestam cohabitationem, aut affectatam absentiam a conjuge, dissolvi posse Matrimonii vinculum; Anathema sit.*

Objicitur Caput, *Quod propositi*, causa 32. q. 7. quod est *Gregorii II.* ad *Bonifacium* Episcopum scribentis: *Si mulier infirmitate correpta non valuerit debitum viro reddere, quid ejus faciat jugalis? Bonum esset si sic permaneret, ut abstinentia vacaret: sed quia hoc magnorum est, ille, qui se non poterit continere, nubat magis: non tamen subsidii opem subtrahat ab illa, quam infirmitas præpedit, non detestabilis culpa excludit.*

Respondetur, *Gregorii II.* Responsum intelligendum esse de infirmitate Matrimonium præcedente, & quæ perpetuam impotentiam adjunctam habebat, sed tamen ante initum Matrimonium non innotuerat. Non enim ignorabat Pontifex Optimus Domini Sententiam: *Quod Deus conjunxit, homo non separet.*

PROPOSITIO II.

Ne Adulterii quidem causa Conjugii vinculum dissolvi potest.

Matrimonium solvi non potest, etiam adulterii causa.

SCripturæ Sacræ testimoniis superius prolatis Catholicum istud dogma, quod prioris Consectarium est, patiter probatur: illudque confirmat iterum Christus Luc. 16. 18. *Omnis, qui dimittit uxorem suam, & alteram ducit, mœchatur: & qui dimissam a viro ducit, mœchatur*: Et Matth. 5. 31. 32. Dictum est: *Quicumque dimiserit uxorem suam, det ei libellum repudii. Ego autem dico vobis: Quia omnis, qui dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam mœchari: & qui dimissam duxerit, adulterat.* Quæ loca, necnon & illud Marc. 10. superius prolatum: *Quicumque dimittit uxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit super eam*, &c. *S. Aug.* expendens Lib. 1. *De Adulteriis Conjugiis*, c. 9. *Qui ergo nos sumus* (inquit) *ut dicamus: Est, qui mœchatur, uxore sua dimissa alteram ducens, & est, qui hoc faciens non mœchatur? Cum Evangelium dicat, omnem mœchari, qui hoc facit. Proinde si quicumque id fecerit, idest, omnis, qui hoc fecerit, ut uxore sua dimissa alteram ducat, mœchatur; sine dubitatione ibi sunt ambo, & qui præter causam fornicationis, & qui propter causam fornicationis dimittit uxorem. Hic est enim, Quicumque dimittit: Hoc est*, omnis, qui dimittit.

Matrimonium indissolubile.

Idem confirmat Apostolus ad Rom. 7. 2. *Quæ sub viro est mulier, vivente viro, alligata est legi: si autem mortuus fuerit vir ejus, soluta est a lege viri. Igitur, vivente viro, vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro: si autem mortuus fuerit vir ejus, liberata est a lege viri; ut non sit adultera, si fuerit cum alio viro.* Quem locum Apostoli *S. Aug.* expendens Lib. 2. *De Adulteriis Conjugiis*, c. 5. *Hæc* (inquit) *verba Apostoli toties repetita, toties inculcata, vera sunt, viva sunt, plana sunt. Nullius viri posteriori mulier uxor esse incipit, nisi prioris esse desierit. Esse autem desinet uxor prioris, si moriatur vir ejus, non si fornicetur. Licite itaque dimittitur conjux ob causam fornicationis, nec carebit illo vinculo, etiamsi numquam reconciliatur viro; carebit autem, si mortuus fuerit vir ejus. Reus vero excommunicatus ideo numquam carebit Regenerationis ritur Deus. Remanet itaque ut, si secundum Apostolum sapiamus, & ideo licere uxori ejus alteri nubere. Quamvis enim sit mors adulterium, non corpori, sed quod pejus est, animæ: non tamen & de ista morte loquebatur Apostolus, cum dicebat*, Quod si mortuus fuerit vir ejus, cui vult, nubat: *Sed de illa sola, qua de corpore exitur. Quoniam si per conjugii adulterium conjugale solvitur vinculum, sequitur illa perversitas, quam cavendam esse monstravi, ut & mulier per impudicitiam solvatur hoc vinculo: quæ si solvitur, libera erit a lege viri; & ideo, quod insipientissime dicitur, non erit adultera, si fecerit cum alio viro, quia per adulterium liberata est a priore viro. Quod si ita est, a veritate devium, ut nullus id, non dico Christianus, sed humanus sensus admittat; profecto* Mulier alligata est, quamdiu vir

vir ejus vivit: Quod ut apertius dicam, quamdiu vir ejus in corpore est. Pari ergo forma, & vir alligatus est, quamdiu mulier ejus in corpore est. Unde si vult dimittere adulteram, non ducat alteram, ne quod in illa culpat, ipse committat. Similiter & mulier si dimittit adulterum, non sibi copulet alterum: alligata est enim, quamdiu vir ejus vivit; nec a lege viri nisi mortui liberatur, ut non sit adultera, si fuerit cum alio viro.

Objectioni ex Christi Verbis petitæ respondetur.

Difficultatem facessunt Christi verba, Matt. 19. 9. *Dico autem vobis, Quia quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur*: & *qui dimissam duxerit, mœchatur*. Ex qua exceptione Græci, & Hæretici colligunt, illum non mœchari, qui uxorem dimittit ob fornicationem, & aliam ducit.

Verum facilis, & obvia responsio est, Exceptionem illam ad priorem dumtaxat Dominicæ Sententiæ partem spectare, ut scilicet Christianis sola fornicationis causa dimittere liceat uxores; non autem ad secundam, quasi non mœchetur, qui dimissa adultera, duxerit alteram. Utrumque enim mœchari Christus significat, & qui, uxore citra casum adulterii dimissa, & qui dimissis adultera, alteram duxerit, quamvis gravius sit crimen ejus, qui dimissa uxore innocente ducit aliam, quam ejus, qui dimissa adultera conjungitur alteri. Sicut ex his *S. Jacobi* verbis c. 4. *Scienti bonum facere, & non facienti, peccatum est illi*; non recte colligitur, peccatum non esse illi, qui nescit bonum facere, & ideo non facit. Utrumque enim peccatum est; sed hoc gravius si sciat, & non faciat, nec illud ideo nullum, quia minus. Sunt quippe etiam peccata ignorantium, quamvis minora, quam scientium, *Ita, nec illic recte dici potest. Ergo si causa fornicationis dimiserit, & aliam duxerit, non mœchatur: est enim mœchatio eorum etiam, qui alias ducunt, relictis propter fornicationem prioribus; sed utique minor, quam eorum, qui non propter fornicationem dimittunt, & alteras ducunt: Potest quippe, sicut dictum est*, Scienti bonum facere, & non facienti, peccatum est illi; *eodem modo & illud dici. Dimittenti uxorem sine causa fornicationis, & aliam ducenti, mœchatio est illi: quemadmodum igitur si dixerimus, Quicumque mulierem a marito prater causam fornicationis dimissam duxerit, mœchatur, proculdubio verum dicimus: nec tamen ideo illum, qui propter causam fornicationis dimisam duxerit, ab hoc crimine absolvimus, sed utrosque mœchos esse minime dubitamus; ita eum, qui præter causam fornicationis uxorem dimiserit, & aliam duxerit, mœchum pronuntiamus; nec ideo tamen eum, qui propter causam fornicationis dimiserit, & alteram duxerit, ab hujus peccati labe defendimus. Ambos enim, licet alterum altero gravius, mœchos tamen esse cognoscimus . . . Unde cum dicimus: Quicumque mulierem prater causam fornicationis a viro dimissam duxerit, mœchatur; de uno quidem ipsorum dicimus, nec tamen ideo mœchari negamus eum, qui eam duxerit, quam propter causam fornicationis maritus dimiserit: ita cum ambo sint mœchi, & ille scilicet, qui dimiserit uxorem suam prater causam fornicationis, & aliam duxerit, & ille, qui propter causam fornicationis uxore dimissa a alteri copulaverit; profecto quando de uno eorum legimus, non ita intelligere debemus, quasi ex hoc alter mœchus negatus sit, quod alter expressus sit.*

Matrimonii indissolubilitas.

Deinde subobscurus *S. Matthæi* locus ab aliis Evangelistis, ita explanatus est; nulla ut superstite difficultatis umbra. Ait enim Christus apud S. Marcum: *Quicumque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit*. Ait apud S. Lucam: *Omnis, qui dimittit uxorem suam, & ducit alteram, mœchatur*. Quoniam igitur fas non est, ut Evangelistas, quamvis diversis verbis de una re loquentes, ab uno sensu, eademque sententia dissentire dicamus; restat ut *Matthæum* intelligamus a parte totum significare voluisse, eamdem tamen tenuisse sententiam, ut dimittens uxorem, & alteram ducens, non quidam mœchetur, idest qui præter fornicationem dimiserit: quidam vero non mœchetur, idest, qui propter fornicationem dimiserit; sed omnis, qui dimittit uxorem suam, & ducit alteram, mœchari minime dubitetur. Nam & illud, quod etiam secundum Lucam sequitur, *Qui dimissam a viro ducit mœchatur*: quomodo est verum? *Quomodo mœchatur, nisi quia illa, quam duxit, eo vivente a quo dimissa est, adhuc uxor aliena est? si enim jam sua, non aliena miscetur uxori, utique non mœchatur, mœchatur autem: Aliena est ergo, cui miscetur. Porro si aliena est, hoc est, ejus, a quo dimissa est; etiamsi propter fornicationis causam dimissa est; nondum dimittenti uxor esse cessavit. Si autem illius esse cessavit, jam hujus est, cui alter nupsit: & si hujus est, non mœchus judicandus est, sed maritus. Sed quia non eum maritum dixit Scriptura, sed mœchum; adhuc illa illius est, a quo etiam causa fornicationis objecta est. Et ideo quacumque etiam ipse, illa dimissa, duxit uxorem, quia cum alieno marito concumbit, adultera est. Unde autem fieri potest, ut adulter etiam ipse non sit, cum constet adulterare quam duxit?* Ita respondet *S. Aug.* Lib. 1. *De Conjugiis Adulterinis*, cap. 8. 9. 11. & 12.

Matrimonii indissolubilitas.

Verum (inquies) Multæ sunt præter fornicationem causæ, ob quas uxorem a toro dimittere licet: cum ergo uxorem dimitti non posse Christus ait, nisi ob fornicationem; loquitur de Matrimonii dissolutione quoad vinculum.

Respondetur, id recte non colligi: quamvis enim multæ sint aliæ causæ ob quas uxorem dimittere liceat ad tempus, nulla tamen est alia, ob quam liceat in perpetuum a toro eliminare. Cum enim aliis de causis dimittitur, non absolute, non in perpetuum, sed ad tempus dimittitur, dum fe dimissa, & afflicta corrigit, dum insipiens resipiscit, ut ad maritum redeat, si ad mentem redierit. At propter fornicationem absolute, & in perpetuum uxor dimittitur, itaut, etiamsi se dimissa correxerit, maritus, si nolit, resumere minime teneatur. Non enim dimittitur, ne faciat, sed quia fecit injuriam: non ut culpam corrigat, sed ut reliquo vitæ tempore criminis pœnam luat. Accedit, quod aliæ dimittendæ uxoris causæ propriæ non sint Matrimonii, sed omnis communes consortii: Adulterium vero causa est uxoris dimittendæ propria Matrimonii, quia conjugalem fidem Violat, quæ Matrimonii quodammodo basis est.

Quid ergo (inquies) Christus addidit Legi? Multa omnino, Primum quod in Lege propter adulterium uxor non dimittebatur, sed lapidabatur, & e medio tollebatur. Id Christus sustulit: Non enim jussit adulteram morti addici, sed dimitti permisit. Addidit præterea, quod noluit etiam adulterii causa dimissæ libellum repudii dare, quo minus audaces, & prompti in dimittendis uxoribus essent viri; si scirent, nec sibi, nec uxori licere aliis tentare Nuptias, sed solis, dum uterque viveret, esse vivendum. Addidit, quod innumeras prope causas, ob quas in Lege uxorem dimittere licebat, resecuit, solamque fornicationem excepit. Addidit, quod cum in Lege semel dimissam vir revocare non posset, in Evangelio revocari non quidem jussit, sed optavit, interprete Apostolo. *Maneat* (inquit) *innupta, aut viro suo reconcilietur*. Addidit denique, quod cum in Lege uxorem viro, non virum uxori dimittere liceret, in Evangelio parem viri, & uxoris causam esse voluit, ut idem Apostolus explicat.

Matrimonii indissolubilitas.

Instabit aliquis: Pharisæi Christum Dominum interrogabant, an ex quacumque causa invisam, & odiosam uxorem dimittere liceret, dimissione utique apud Judæos usitata, ita ut separati conjuges novum conjugium inire possent: Respondet autem Dominus: *Quicumque dimiserit uxorem nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur*; de illa dimissione loquens, de qua fuerat interrogatus: Alioquin ad propositum non respondisset.

Hanc objectionem ita diluimus. Quamvis Christus de dimissione a toro dumtaxat, non de vinculi dissolutione, de qua fuerat interrogatus, responderit, ad propositum tamen respondit, quia docere voluit, quid in Judicis Divortiis licite, quid illicite fieret. Cum enim duo continerentur in repudio, nempe dimissio perpetua conjugis a toro, & potestas alteram ducendi, Christus hæc duo distinxit: & illud quidem ob solam adulterii causam concessit; illud autem omnino negavit, & sustulit. Respondit itaque apposite, quæstionis propositæ duas partes distinguens, & explicans.

S. Matthæi locum non alio sensu *S. Hieronymus* explicuit in Commentariis. *Sola* (inquit) *fornicatio est, quæ uxoris vincat affectum, immo cum illa unam carnem in aliam diviserit, & se fornicatione separaverit a marito, non debet teneri, ne virum quoque sub maledicto faciat, dicente Scriptura*: Qui adulteram tenet, stultus, & impius est. *Utcumque igitur est fornicatio, & fornicationis suspicio, libere uxor dimittitur. Et quia poterat occidere, ut aliquis calumniam faceret innocenti, & ob secundam copulam Nuptiarum veteri crimen impingeret: sic priorem dimittere jubetur uxorem, ut secundam prima vivente non habeat*. S. Hieronymi verba transcripsit Concil. Forojuliense an. 791. sub *Hadriano I.* can. 10. ea de re edito.

Consuetudo, quæ viros repudiata uxore adultera alii nubere permittebat, Dei legi contraria judicata est a Patribus Ecclesiæ, & Concilijs.

Invaluit quidem aliquando prava illa consuetudo, quæ viro repudiata ob adulterium uxore, nubere alteri permittebat, non item uxori a viro adultero separatæ, ut constat ex *S. Basilii* epist. ad *Amphilochium*, can. 9. & Auctore Commentariorum in Epist. *S. Pauli* inter opera *S. Ambrosii* editorum, in c. 7. Epist. 1. ad Cor. necnon ex *Origine* tr. 7. in Matth. Quod, & *Lactantius* lib. 6. c. 23. Conc. Arelatensis 1. Can. 10. Conc. Venetici can. 2. Synod. *S. Patricii* can. 26. Conc. Bituricensis sess. 2. Synodi Lemovicensis 2. recitati can. 15. *Leonis IV.* in Synod. Romana can. 26. apud Auctorem Libri *De Vitis Romanorum Pontificum* vulgo *Luitprando* attributi; Capit. 116. *Theodori* Cantuariensis Archiepiscopi, Tom. 9. *Spicilegii* innuere videntur.

Verum *Origenes* priscos illos Episcopos, contra Scripturas permisisse, asserit, dimissis conjugibus adulteris, aliis nubere: vel permiserunt, idest, impunitum relinquerunt ob graviora mala vitanda: sed tamen non approbarunt. *Scio quosdam* (inquit) *qui præsunt Ecclesiis, extra Scripturam permisisse aliquam nubere viro priori vivente, & contra Scripturam quidem fecerunt, dicentem*: Mulier ligata est, quanto tempore vivit vir ejus; *Item*, vivente viro vocabitur adultera, si nupta fuerit alteri viro. *Non tamen omnino sine causa hoc permiserunt: Forsitan enim propter hujusmodi infirmitatem incontinentiam hominum, pejorum comparatio-*